

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

ISSN 2617-2364

Випуск 22

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

14 травня 2020 р.

УКРАЇНА

Тернопіль

2020

Актуальні дослідження правової та історичної науки (випуск 22):
матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції /
Збірник тез доповідей: випуск 22 (м. Тернопіль, 14 травня 2020 р.). -
Тернопіль, 2020.- 80 с.

УДК 340 (063)
ББК 67.0я43

ISSN 2617-2364

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних та історичних питань, які
оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

*Збірник матеріалів науково-практичної інтернет-конференції
включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".*

Адреса оргкомітету:
46005, м. Тернопіль, а/с 797
тел. +380979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не
завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно
збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками.
Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові
керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів
конференції посилання на джерело є обов'язкове.

MORALS AND HUMAN RIGHTS: THEORETICAL AND RIGHT ANALYSIS

Horielova Veronika

candidate of legal sciences, associate professor of the department of state legal sciences University of the economy and right "KROK"

There is no doubt that human rights and freedoms must comply with the moral principles of society. Human rights are formed by states and are not permanent, are constantly changing and need improvement, and morality is a constant phenomenon (because the idea of good and evil is almost the same), although it is in some motion at every historical stage changing people's perceptions of justice, honour, etc.. Morality must be considered as an integral part of human rights and freedoms because the latter follows directly from the former. It is from moral postulates that the concept of human rights, which has been developing for a long time, draws its source and inspiration.

Thoughts that morality is an integral part of human rights can be traced back to the works of ancient thinkers and have not lost their significance in later centuries, because it is fair to say that human rights will be fully guaranteed only if the law is moral will of the people. According to his theory, individual freedom and the morality of the law are possible only in a free, legal state, where the rights and freedoms of man and citizen are fulfilled. Thus, the goal of the rule of law in the adoption of laws should be to achieve the most useful and safe human environment, which will be based on the laws of morality and, consequently, justice.

The affirmation of moral principles actually forms the basis of the UN Universal Declaration of Human Rights and Freedoms, adopted after the not immoral but over the immoral World War. This document for the first time at the international level proclaimed the foundations of the moral attitude to man, which becomes his right [1]. It should be noted that based on the Declaration in the vast majority of countries adopted their own constitutions and corresponding declarations, despite the cultural differences of countries, the specifics of traditions and religions. However, despite such positive trends, in modern society, there are no guarantees or rational ways to moral consent in society. There can be no such ways also because in modern society there are no

opportunities and ways to establish a clear hierarchy of preferences among moral requirements: everyone has their own truth.

Literature:

1. The Universal Declaration of Human Rights was adopted and promulgated by UN General Assembly Resolution 217 A (III) of December 10, 1948. [Electronic resource] .URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

**АКТУАЛЬНИЙ ВОПРОС ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОБЛЕМЫ
ПРОВЕДЕНИЯ ЛЮСТРАЦИИ В УКРАИНЕ: СРАВНИТЕЛЬНАЯ
ХАРАКТЕРИСТИКА**

Багнюк Диана Викторовна

*студентка ОУ «Бакалавр» 3 курса юридического факультета Киевского
национального университета имени Тараса Шевченко*

После распада социалистической системы в странах Центрально-Восточной Европы общество поставило вопрос проведения люстрации и проверок лиц, которые занимали руководящие должности в управлении государством, или были связаны с прошлыми недемократическими режимами и нарушением прав человека. Процедура люстрации стала объектом дискуссий в научных кругах, обжалований в судебном порядке на предмет соответствия действующему законодательству. Украина в 2014 году, приняв закон, ввела инструменты «очистки» власти, поэтому необходимо ответственно подходить к эффективному осуществлению новаторских шагов. Таким образом, исследование данной проблематики актуально для науки конституционного права для последующего совершенствования положений законодательства и для практики применения в целом.

Анализ доктринальных и практических проблем применения люстрации в зарубежных государствах встречается в научных трудах иностранных авторов, среди которых П. Блажек, Л.А. Буракова, П. Гжеляк, К. Оффе и другие. Отдельным аспектам инструментов очистки власти посвящены труды украинских учёных-юристов, а именно: М.М. Антоновича, И.А. Безклубого, С.В. Шевчука и др.

В 1991 г. в Чехословацкой федеративной республике был принят закон о люстрации, который запретил членам сил национальной безопасности, резидентам, агентам, сотрудникам государственной безопасности, лидерам компартии занимать должности в государственной администрации, в чехословацкой армии, также исполнять другие функции, что указаны в статье первой этого Закона на протяжении пяти лет (до 30 января 1996 г). Позже Парламент продлил этот термин до 2000 г, преодолев вето Президента В. Гавела. Этот закон мог коснуться 300 тис. человек, но в ответ на жалобы Ассоциации профсоюзов Богемии, Моравии и Словакии, а также чехословацкой конференции профсоюзов, Международная организация труда пригласила правительство ЧСФР

обратиться в Конституционный суд ЧСФР касательно соответствия Закона об люстрации положениям Конвенции МОТ №111 о защите от дискриминации на основе политических взглядов. Конституционный суд признал положения нескольких статей Закона о люстрации такими, что не соответствуют Биллю об основных правах и свободах. В частности, Конституционный суд провозгласил незаконным то, что Закон также касался потенциальных кандидатов на сотрудничество.

Ученый С.В. Шевчук, указывал на то, что украинская модель люстрации также предполагает санкции продолжительностью более пяти лет, что не соответствует седьмому принципу Резолюции 1096 ПАСЕ в аспекте ограничения права на занятие определённой должности через люстрацию не должно превышать пять лет, потому что не стоит недооценивать возможность позитивных изменений в отношении и привычках личности.

Поэтому опираясь на опыт Чехословакии, в Законе Украины «Об очистке власти» следует отменить положения касательно десятилетнего запрета занимать определенные должности и закрепить единое ограничение сроком на пять лет, которое будет соответствовать европейской практике.

В польской модели люстрации удачно было решено проблемы коллективной вины и обратного действия законодательства о люстрации во времени, что возникают и в Украине. В частности, ответственность в виде ограничений наступает не за совершение определенных действий в прошлом, а за так называемую «ложь о люстрации», то есть представление неправдивой информации в анкете о люстрации. Для лиц, которые сознаются в сотрудничестве, наступают негативные последствия морального и политического характера. Но для эффективного функционирования такой модели необходима достаточная действенность механизмов морально-политической ответственности.

Итак, государства Центрально-Восточной Европы имеют значительный опыт применения процедуры люстрации. Так, в Польше, Чехии, Словакии, Венгрии, Литве, Эстонии на протяжении 1990-х – 2000-х годов, реализовывались процедуры люстрации, в том числе сталкивались с проблемами практического характера. Практика проведения люстраций в зарубежных странах позволяет утверждать, что они позитивно влияют на снижение коррупции в органах государственной власти. Большинство учёных считает, что есть прямая зависимость снижения уровня коррупции среди чиновников, если перед этим проводить процедуры люстрации в государстве.

Литература:

1. Лёзина Е.В. Люстрация и открытие архивов в странах Центральной и Восточной Европы//Вестник общественного мнения. – апрель-июнь 2015. - №2(120).-с. 48-89.
2. Мяловицкая Н.А, Ревко И.М. Проведение люстрации в зарубежных странах: практика и опыт для Украины//Научный вестник Херсонского государственного университета. - Выпуск 1. Том 1. – 2017. – Серия Юридические науки. –с. 69-72.

ПОДАТКОВІ КОНСУЛЬТАЦІЇ: ЗМІСТ, МЕХАНІЗМ НАДАННЯ ТА ОСКАРЖЕННЯ

Голова Віталій Петрович

студент III курсу юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Кожен громадянин України зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом, відповідно до ст. 67 Конституції України. Але, доволі часто, у платників податків виникають проблеми та запитання щодо адміністрування податків та зборів. Однією з проблем податкових консультацій платників податків та податкових агентів є отримання професійної правничо-податкової кваліфікованої допомоги, що надаються приватними підприємцями. Їх послуги надзвичайно дорогі та деколи малоефективні, а податкові консультації контролюючих органів також не завжди можуть бути ефективними [1, с. 892]. Тому у Розділі 5 Податкового кодексу передбачена юридична суть цього правового інституту, механізм надання та оскарження.

Податкове законодавство залишається однією з найскладніших галузей права у світі, незважаючи на певні позитивні зрушення. Вітчизняні науковці не приділяли достатньої уваги питанню регулювання цього правового інституту в якому присутні певні колізії, вади, прогалини тощо, що зумовлює вдосконалення його правового змісту.

Завданням консультативно-роз'яснювальної роботи податкових органів є роз'яснення порядку застосування норм права та доведення до відома інформації про зміну податкового законодавства платникам податків; роз'яснення прав та обов'язків; надання консультативної допомоги: як правильно діяти в тій чи іншій ситуації; забезпечення наповнення бюджету усіх рівнів; налагодження відносин між органами податкової служби та платниками податків. У п.п 19-1.1.28 ч. 19-1.1 ст. 19-1 Податкового кодексу вказаний обов'язок контролюючих органів про надавання інформаційно-довідкових послуг та консультацій [1, с. 892; 2].

Податкові консультації надаються контролюючими органами за зверненням платників податків з питань практичного застосування певних податкових норм. Строк відповіді становить 25 днів і починає відраховуватися за останнім днем такого звернення, хоча його можуть продовжити понад вказаного терміну, але не більше 10-ти днів. Таке звернення повинно містити певні реквізити, згідно з абзацом другим ч. 52.1 ст. 52 Податкового кодексу. У випадку того, якщо звернення не відповідає тим вимогами, його розглядають як звернення відповідно до Закону України «Про звернення громадян» [2].

Податковий кодекс виділяє два види податкових консультацій – індивідуальна та узагальнююча. Індивідуальна податкова консультація – це роз'яснення контролюючого органу, надане платнику податків щодо практичного використання окремих норм податкового та іншого законодавства та зареєстроване в єдиному реєстрі індивідуальних податкових консультацій [2]. Цей вид консультацій може бути як усним так і письмовим (також і електронними). У визначенні зазначено, що індивідуальні консультації повинні бути зареєстровані, у Податковому кодексі зазначений порядок реєстрації лише письмових консультацій. Тому виникає проблема у наданні усних таких послуг, адже законодавець не передбачив дій контролюючих органів у цьому виді індивідуальних консультацій. Вважаємо, щоб платник податків забезпечив себе від негативних наслідків, йому потрібно вибирати письмову форму індивідуальних податкових консультацій.

Узагальнююча податкова консультація – це оприлюднення позиції центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, щодо практичного використання окремих норм податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, що склалася за результатами узагальнення індивідуальних податкових консультацій, наданих контролюючими органами платникам податків, та/або у разі виявлення обставин, що свідчать про неоднозначність окремих норм такого законодавства [2]. Такі консультації оприлюднюються протягом п'яти днів з дня їх надання на офіційному веб-сайті органу виконавчої влади, на якого покладено обов'язок формування та реалізації державної фінансової політики.

Бувають випадки, коли платник податків діяв відповідно до індивідуальної або узагальнюючої податкової консультації, але ці дії містять ознаки податкового правопорушення. У цьому випадку платник податку може бути звільнений від відповідальності. Незважаючи на це, законодавець передбачає, що такі консультації повинні бути зареєстровані у єдиній базі. А що ж робити, коли платник податку діяв відповідно до

індивідуальної усної консультації? Нажаль, відповіді на це питання законодавець нам не дає.

Платник податку чи податковий агент не звільняються від обов'язку, сплати податкового зобов'язання, навіть якщо діяли відповідно до податкової неправомірної консультації. Рекомендовано їм самим уточнити податкові зобов'язання у контролюючих органах, у яких перебувають на обліку. В іншому випадку, податкові розрахунки будуть зроблені контролюючими органи під час відповідних перевірок [3, с. 21].

Аналізуючи Податковий кодекс можна зробити висновок, що у будь-якому випадку узагальнююча консультація має більшу юридичну силу, ніж індивідуальна, і вразі несумісності їх, використовують узагальнюючу.

Платник податку чи податковий агент мають право оскаржити податкові консультації у судовому порядку, а саме: адміністративному, виклавши свою думку у запереченні. Після набрання законної сили і протягом 30-ти днів орган виконавчої влади, на якого покладено обов'язок формування та реалізації державної фінансової політики, зобов'язаний опублікувати правомірну узагальнюючу чи індивідуальну податкову консультацію враховуючи висновок суду на своєму офіційному веб-сайті [2].

З чинного українського законодавства впливає, те що працівник, який надав неправомірну податкову консультацію буде притягнутий до цивільної (полягає у компенсації матеріальних збитків та моральної шкоди), трудової (доганою, попередженням або звільненням) відповідальності.

Отже, консультативно-роз'яснювальна робота контролюючих органів спрямована на виконання у повному обсязі платниками податків податкового обов'язку; правильність застосування на практиці правових норм, що регулюють податкову діяльність, адже при високій якості виконання завдань контролюючих органів у цій сфері підвищується рівень обізнаності та розуміння податкового законодавства платником податків та податковим агентом [3, с. 22]. Беручи до уваги різницю між індивідуальними та узагальнюючими податковими консультаціями, робимо висновок, що перші з них направлені на вирішення індивідуальних проблем та тлумачення контрактних норм для платника податку. Щодо узагальнюючих, то це правова позиція контролюючого органу з сукупності індивідуальних консультації щодо сукупності певних розповсюджених податкових проблем платників податків. За некомпетентне надання консультативно-роз'яснювальних послуг, працівник контролюючого органу буде нести відповідальність, згідно чинного законодавства. Пропозицією є врегулювання механізму надання, фіксацій та оскарження усних податкових консультацій.

Література:

1. Іванишина О.С., Воленко В.Г. Податкове консультування великих платників податків. *Молодий вчений*. № 1. 2018. С. 892 – 895.
2. Податковий кодекс України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Журавський О.А., Долгий О.О., Долгий О.А. Податкові консультації: сутність, порядок надання та оскарження. *Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. №1. 2014. С. 18 – 23.
4. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

Науковий керівник: Будник Людмила Андріївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри безпеки, правоохоронної діяльності та фінансових розслідувань Тернопільського національного економічного університету

МЕХАНІЗМ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПОДАТКОВУ ЗНИЖКУ ЗА НАВЧАННЯ

Маркуш Карина Ігорівна

студентка Київського національного університету імені

Тараса Шевченка

В податковому законодавстві наявний дієвий механізм повернення витрачених на певні послуги коштів. Зокрема, якщо одним з пунктів у графі «видатки» є плата за навчання, то Вам варто ознайомитись з положеннями Податкового кодексу України (далі – ПК України) про податкову знижку за навчання. На жаль, громадяни України погано обізнані у своїх правах, саме тому звітність Державної податкової служби України (далі – ДПС) за 2017 рік констатує, що знижкою на навчання скористались лише 65 тисяч з 513 тисяч осіб, які подали Декларацію про майновий стан і доходи [1].

Питання правового регулювання податкової знижки потребують окремої уваги. Відповідно до пункту 14.1.170. статті 14 ПК України, податкова знижка – документально підтверджена сума витрат платника податку – резидента у зв'язку з придбанням товарів (робіт, послуг) протягом звітного року, і на яку дозволяється зменшити загальний річний оподатковуваний дохід [2]. Іншими словами, за допомогою податкової знижки дозволяється зменшити розмір сплаченого особою податку на доходи фізичних осіб у зв'язку з оплатою певних робіт чи послуг.

Стаття 166 ПК України, а саме пункт 166.3, містить перелік витрат, дозволених до включення до податкової знижки. Одним з підпунктів вказано, що сума коштів, сплачених платником податку на користь вітчизняних закладів дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти для компенсації вартості здобуття відповідної освіти такого платника податку та/або члена його сім'ї першого ступеня споріднення. З цього положення випливають обов'язкові умови для отримання знижки. По-перше, заклад має бути вітчизняним, закордонне навчання ніяким чином не може бути відшкодоване. По-друге, серед переліку закладів освіти є усі складники освіти, окрім військової кафедри та інших додаткових послуг (гуртки, курси) навчального закладу [3, ст. 10]. Роз'яснення щодо військової кафедри детально викладено у ЗІР за кодом 103.06.03 [4]. Заклади, сплачена вартість навчання у яких відшкодовується, мають бути обов'язково акредитовані Міністерством освіти і науки України. Однак, варто зазначити, що до 03.07.2018 р. відшкодування відбувалось тільки за вищу та професійно-технічну освіту [5, п. 75]. З прийняттям змін відбулось пом'якшення податкових умов для громадян, що характеризує політику державу у сфері податкового регулювання як таку, що всіляко підтримує фінансовий достаток своїх громадян.

Важливим питанням є те, хто саме має право на знижку за навчання. Серед суб'єктів може бути як і сам студент (за наявності офіційного заробітку та сплати податків), так і член сім'ї першого ступеня спорідненості, тобто, відповідно до підпункту 14.1.263 пункту 14.1 статті 14 ПК України, батьки, чоловік або дружина, діти такої фізичної особи, у тому числі усиновлені. Проте така фізична особа має відповідати певним критеріям, а саме: мати громадянство України, отримувати офіційну заробітну плату, не здійснювати підприємницьку діяльність, щорічно подавати звітну декларацію.

Цікавим моментом, на який потрібно звернути увагу є те, що батьки мають за обов'язок утримувати повнолітніх дочку, сина, які продовжують навчання, до досягнення ними 23 років [6, ст. 199]. Таким чином, якщо у 2020 році особі, яка навчається, виповнюється 24 роки, то знижку на навчання батьки отримають востаннє.

Отже, щоб отримати податкову знижку на навчання, важливо обов'язково зберегти усі чеки та квитанції, а головним підтвердженням є укладений договір із закладом, в якому буде зазначений виконавець послуги, її отримувач, сплачена сума та термін надання освітньої послуги.

Найголовнішим етапом у відшкодуванні є подання Декларації про майновий стан і доходи із заповненим додатком Ф3 до 31 грудня поточного року за місцем реєстрації до податкової служби. Контролюючий орган, в свою чергу, надасть вичерпний перелік пакету

документів, які мають бути надані. Після надання такого пакету документів, який є досить лаконічним, буде ухвалено рішення про надання чи ненадання такої знижки. Відповідно до положень пункту 179.8 статті 179 ПК України, у разі схвальної відповіді, сума, що має бути повернена платнику податку, зараховується на його банківський рахунок, відкритий у будь-якому комерційному банку, або надсилається поштовим переказом на адресу, зазначену в декларації, протягом 60 календарних днів після надходження такої податкової декларації. Перевищення суми податкової знижки над оподатковуваним прибутком платника податку не допускається.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що в Україні існує дієвий механізм податкової знижки, за допомогою якої держава відшкодовує платникам податків витрати на навчання. Адже, беручи до уваги важливість підвищення рівня доступності освіти, позитивним наслідком буде зростання кількості кваліфікованих кадрів. Особливо актуальним цей механізм видається в період запровадження обмежувальних заходів, у зв'язку з розповсюдженням коронавірусної хвороби, що допоможе заощадити платникам податків певну суму коштів.

Література:

1. Слабоуз Я. Податкова знижка : суди vs фіскальні підходи. *Юридична Газета online*. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/insh/podatкова-znizhka-sudi-vs-fiskalni-pidhodi.html> (дата звернення: 16.04.2020).
2. Податковий кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (дата звернення: 16.04.2020).
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19> (дата звернення: 16.04.2020).
4. Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zir.tax.gov.ua/main/bz/view/?src=ci> (дата звернення: 16.04.2020).
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні : Закон України від 21.12.2016 № 1797-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1797-19> (дата звернення: 16.04.2020).
6. Сімейний кодекс України : Кодекс України; Кодекс, Закон від 10.01.2002 № 2947-III // База даних «Законодавство України» / Верховна

Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2947-14> (дата звернення: 16.04.2020).

Науковий керівник: Маринчак Євген Степанович, кандидат юридичних наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Михайліченко Олександр Сергійович
студент 2-го курсу юридичного факультету, Київський національний
університет імені Тараса Шевченка

В умовах поступової інтеграції України в правове поле Європейського Союзу (надалі — ЄС), виникають питання щодо безпосередніх механізмів адаптації законодавства нашої держави до сучасних правил, що діють в ЄС. Особливо це стосується податкового законодавства, яке хоч не містить в собі застарілих радянських норм, на відміну від інших галузей права, проте зберігає багато положень, що значно відстають від викликів сьогодення.

Однією із важливих умов вступу України до ЄС є модернізація власної податкової системи. Утворена, в час проголошення незалежності держави, податкова система виявилась неефективною, та не може реалізувати головне завдання — перехід до повноцінної ринкової економіки. Оновлення потребує Податковий кодекс України (надалі — ПКУ) [1], що набув чинності майже десять років назад. На його положеннях побудована національна податкова система. Постійні зміни, що безперервно вносились, розбалансували ПКУ. Кодифікація податкового законодавства, у свій час, сприяла подоланню багатьох колізій між законодавчими актами. Немає сумніву, що прийняття ПКУ було новою епохою в розвитку податкового законодавства.

Відповідно до п. 3.1. ст. 3 ПКУ, національне податкове законодавство враховує також чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і якими регулюються питання оподаткування. Пункт 3.2 ст. 3 ПКУ встановлює пріоритет міжнародного договору, над тими правилами, що передбачені податковим кодексом. Посилання на міжнародні угоди можна простежити в багатьох статтях кодексу. Глава 10 ПКУ присвячена застосуванню міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування стосовно повного або часткового звільнення від оподаткування. Стаття 104 ПКУ містить порядок надання допомоги у стягненні податкового

боргу в міжнародних правовідносинах; стаття 105 ПКУ — узгодження суми податкового боргу в міжнародних правовідносинах. Згідно з п. 2 ст. 108 ПКУ штрафні санкції на суму податкового боргу в міжнародних правовідносинах не накладаються при виконанні документа іноземної держави, за яким здійснюється стягнення суми податкового боргу в міжнародних правовідносинах.

Враховуючи вище наведене, виникає питання, яким чином та які саме норми міжнародного права використовуються законодавцем. Достатньо актуальним видається аналіз тенденції розвитку українського податкового законодавства.

Основним джерелом інтеграції національної податкової системи до європейського правового простору є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (надалі — Угода) [2]. Вона є новим форматом відносин, спрямованим на створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі «Україна – ЄС» і поступове приєднання України до внутрішнього ринку Європейського Союзу. Орієнтуючись на досвід нормотворчої діяльності членів організації, необхідно детально визначити й реалізувати правові норми та принципи національної правової системи з урахуванням норм і принципів європейського права. Важливою складовою щодо інтеграції національної податкової системи є співробітництво сторін у митних питаннях та сприяння торгівлі згідно з відповідними положеннями цієї Угоди, у контексті «податкової» складової положення переважно йде мова про мита, збори, та інші платежі. Увага до таких видів податку є проявом бажання європейської спільноти до лібералізації торгівлі, тобто усунення тарифів, квот між сторонами, гармонізації законодавства і нормативно-регуляторної бази [3, с. 20].

Зона вільної торгівлі передбачає полегшення доступу українських товарів на ринки європейських держав. Відповідно до пункту d статті 1 Угоди, сторони запроваджують умови для посилення економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі та підтримувати зусилля України стосовно завершення переходу до чинної ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до *acquis* ЄС; У додатку XXVIII до глави 4 «Оподаткування» розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» Угоди Україна зобов'язалася наблизити законодавство до конкретних нормативних актів ЄС, а саме: Директива Ради ЄС № 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 р. про спільну систему податку на додану вартість; Директива Ради № 2007/74/ЄС від 20 грудня 2007 р. про звільнення від податку на додану вартість і мита на товари, що

ввозяться особами, які подорожують з третіх країн. 3. Директива Ради № 92/83/ЄЕС від 19 жовтня 1992 р. про гармонізацію структур акцизних зборів на спирт та алкогольні напої; Директива Ради № 2003/96/ЄС від 27 жовтня 2003 р. про реструктуризацію системи Співтовариства щодо оподаткування енергопродуктів та електроенергії; Директива Ради № 2008/118/ЄС від 16 грудня 2008 р. стосовно загальних умов акцизного збору, що скасовує Директиву № 92/12/ЄЕС. 6. Директива Ради № 2011/64/ЄС від 21 червня 2011 р. про структуру та ставки акцизного збору на тютюнові вироби (кодифікація) та інші акти [4, с. 125].

Відповідно до пункту d статті 22 цієї Угоди, співробітництво сторін спрямовується на боротьбу з економічними злочинами, зокрема злочини у сфері оподаткування. Частина 2 присвячена скасуванню мит зборів та інших платежів (податків). Кожна сторона за пунктом 2 статті 122 докладає необхідних зусиль для забезпечення впровадження міжнародних стандартів регулювання та нагляду у сфері фінансових послуг та для боротьби з ухиленням від сплати податків на всій її території.

Таким чином, українське податкове законодавство має «підтягнутися» до європейських стандартів.

За інтеграції до європейської спільноти важливо також врахувати принципи податкової юрисдикції, зокрема: принцип громадянства – доходи її громадян і зареєстрованих в ній юридичних осіб мають підлягати оподаткуванню в цій державі, незалежно від місця отримання; принцип резидентства – означає розповсюдження вказаної вимоги на тих суб'єктів, які за законодавством держави підпадають під встановлені в ній ознаки податкового резидентства, з чим і пов'язується обов'язок сплачувати податки на її території з усіх своїх доходів (включаючи закордонні), незалежно від того, є вони громадянами цієї країни чи ні; принцип територіальності – держава може оподатковувати доходи та майно іноземних осіб (фізичних та юридичних) внаслідок того, що ці доходи одержані, а майно перебуває на території цієї держави, незалежно від національної приналежності та наявності в них статусу податкового резидента цієї держави [5, с. 89-94].

Сьогодні в українському податковому законодавстві вже є практика щодо міжнародних норм, які вже закріплені в Митному кодексі (Розділ II, VI, XI, XII), в ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та в ЗУ «Про режим іноземного інвестування», які використовуються для уникнення подвійного оподаткування.

Важливим міжнародним джерелом слугують дві основні міжнародні конвенції про уникнення подвійного оподаткування: Модельна конвенція ОЕСР [6] та Модельна конвенція ООН [7]. В першій конвенції в

правовому регулюванні домінує принцип резиденства, а в другій принцип територіальності походження доходів.

За адаптації податкового законодавства України до принципів та вимог ЄС потрібно розробити детальний план реформування, терміни для відповідних центральних органів виконавчої влади щодо їх імплементації. Варто погодитись з думкою Д.Д. Коссе, який наголошує на необхідності розглядати такі шляхи подальшої роботи: розробка відповідного глосарія термінів, який збігається в більшості із термінологією ЄС та затвердження його відповідних уповноваженим органом; адаптація правового режиму оподаткування стосовно непрямих податків, таких, як мито, акцизний податок та ПДВ, відповідно до законодавчих актів ЄС; адаптація системи адміністрування та справляння податків в Україні до принципів та вимог ЄС, що повинно включати створення прозорої системи контролю, простоту розрахунку та сплати податків і звітності, спрощення процедур для малого та середнього бізнесу; проведення реформи в кадровому забезпеченні органів державної влади, що здійснюють контроль за сплатою податків у країні до принципів та вимог ЄС. У тому числі це повинно включати і формування фінансової поліції з особливим статусом; адаптація процесу підготовки та прийняття нормативно-правових актів, у тому числі прозорості їх змісту до принципів їх прийняття та прозорості змісту в ЄС [4, с. 127].

Враховуючи вищенаведене, можна дійти до висновку, що наша держава перебуває на важливому етапі реформування податкового законодавства. В Європейському Союзі, як єдиному економічному просторі, діє конкуренція не лише на приватному рівні серед суб'єктів господарської діяльності, а й на публічному — конкуренція податкових систем. Наша держава зобов'язана створити такі правила оподаткування, щоб вони задовольняли як публічну, так й приватну складову податкових відносин.

Література:

1. Податковий кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (дата звернення: 17.04.2020).
2. 'Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода; Україна від 27.06.2014 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/984_011 (дата звернення: 17.04.2020).
3. URL: Міністерство Юстиції України. Державний департамент з питань адаптації законодавства. Порівняльно-правове дослідження

відповідності законодавства України *acquis communautaire* Європейського союзу. <https://rivnejust.gov.ua/media/documents/diyalnist/jevointeg/2019/9/33.pdf> (дата звернення: 17.04.2020).

4. Коссе Д.Д. Правовий режим оподаткування в умовах адаптації українського законодавства до принципів ЄС. Часопис Київського університету права – 2018. – №4 – с. 121-125.

5. Вдовічена, Л. І. Податковий суверенітет та податкова юрисдикція держави: співвідношення понять. Науковий вісник Чернівецького університету. 2007. – № 427. – с. 89-94.

6. Income and Capital Model Convention and Commentary. URL: <http://www.oecd.org/ctp/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-full-version-9a5b369e-en.htm> (дата звернення: 17.04.2020).

7. United Nations Model Double Taxation Convention between Developed and Developing Countries. URL: https://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2018/05/MDT_2017.pdf (дата звернення: 17.04.2020).

Науковий керівник: Маринчак Євген Степанович, кандидат юридичних наук, асистент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРАВО НА КОНСТИТУЦІЙНЕ ВИЗНАННЯ ТРЕТЬОЇ СТАТІ: ПРАКТИКА НІМЕЧЧИНИ

Строга Єлизавета Олександрівна

студентка 3 курсу, 6 групи, Інститут прокуратури та кримінальної юстиції, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Історичне становлення прав людини пройшло величезну кількість етапів. Даний процес пов'язаний з формуванням і розвитком певних можливостей, сукупності яких теоретики юридичної сфери об'єднують в окремі покоління. Сучасний стан цієї концепції яскраво втілений у «Загальній декларації прав людини», яка у ст.1 проголошує: «Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах». Проте існує парадокс між цією формально закріпленою нормою, яку на практиці потрібно доповнювати ґрунтовними положеннями, та дійсністю.

Якщо права перших трьох поколінь сьогодні не викликають сумнівів, то права четвертого покоління перебувають на стадії становлення та активно дискутуються. На даний момент однією з проблем світового масштабу у сфері прав людини стало питання третьої статі, яке до сьогодні певним чином замовчувалось і законодавчо не розроблялось.

Прогресивною у цьому аспекті виявилась ФРН, яка офіційно визнала інтерсексуалів (ними називають осіб, чиї статеві ознаки не можна чітко окреслити, тобто при народженні у особи набір хромосом не має чіткого визначення, а статеві органи не є типовими). Так, Конституційний суд Німеччини ухвалив рішення визнати існування третьої статі і ввести її до книги запису актів цивільного стану, а всі необхідні поправки в законодавство повинні були бути внесені до 31 грудня 2018 року. Дане рішення було прийняте у зв'язку з природністю такого стану та важливістю конституційного захисту прав осіб, які мають риси як чоловічої, так і жіночої статі. У свою чергу своєрідним каталізатором цього процесу стала заява громадянина ФРН про зміну даних щодо свого народження, а саме положення графи «стать».

За даними статистики ООН в світі народжується від 0,5 до 1,7 відсотка людей з інтерсекс-варіаціями. На сьогодні у Німеччині проживає близько 80 тис. таких людей. Деякі люди довідуються, що вони інтерсексуали у підлітковому віці, деякі – у дорослому, а дехто взагалі може не дізнатися про це через медичне втручання (інколи навіть без дозволу). Судова практика налічує декілька позовів інтерсекс-людей щодо хірургічного втручання без їх добровільної згоди. Цікавим є той факт, що перший такий кейс було задоволено також у Німеччині у 2011 році.

Як бачимо існує дві нагальні проблеми щодо питання людей з небінарним статусом: приховування медичної інформації та відсутність закріпленості прав таких осіб, що, як наслідок, призводить до їх дискримінації.

У своїй політичній діяльності ФРН зробила величезний крок вперед на шляху до вільного ліберального суспільства, порівняно з іншими країнами, закріпивши положення щодо третьої статі. Зі свого боку, світова практика налічує країни, які також скасували згадану вище шаблонність, а саме: США, Канада, Австралія, Австрія, Нова Зеландія, Індія, Пакистан та Непал. До того ж велика кількість сучасних культур та релігій визнали існування інтерсексуалів.

Оскільки поняття «інтерсекс» відноситься лише до фізіології, і не має відношення до сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, тому біологічна природа людини не повинна ставати вироком. Як влучно зазначила Ханна Габі Оділь (Hanne Gaby Odiele): «Це така ж особливість, як колір очей або волосся, і вона не завадить вам стати тим, ким захочете».

Тому уряди, громадськість, і суспільство загалом мусять визнати існування людей зі статевими особливостями, їх право на самовизначення й припинити соціальну стигматизацію. У такий спосіб колективу, а згодом

і людству в цілому, вдасться відійти від стереотипів, і, навпаки, створити нові прецеденти розвитку можливостей, прав та свобод людини.

Науковий керівник: Муртіщева Аліна Олександрівна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри державного будівництва, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА У ЗВ'ЯЗКУ З COVID-19

Терещенко Тарас Сергійович

студент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Світ перебуває в умовах карантину через пандемію хвороби COVID-19. Однозначно подібне явище негативно впливає на економічні процеси, що, в свою чергу, відображаються на публічній фінансовій діяльності. Але не варто давати негативну оцінку змінам, що відбуваються через запровадження обмежувальних заходів. Адже подібні події є чудовим приводом для якісних змін в багатьох сферах життя, включно із законодавством.

Актуальність теми зумовлена двома чинниками: реальними змінами в податковому законодавстві, які спричинили обмежувальні заходи через пандемію; необхідністю оцінки дії держави шляхом її порівняння з іншими.

Як вище було зазначено, не варто відноситись до пандемії лише як до обмеження. Загальновідомий та доволі актуальний, в наш час, вислів, говорить: «складні часи породжують гарних людей». Те саме можна стверджувати і про закони. Адже важкі обставини стають каталізаторами розвитку, прибирають зайве, і показують нам суть речей.

Зв'язок змін податкового законодавства з цим непрямою. Обмежувальні заходи вплинули на більшість економічних процесів. Для полегшення становища бізнесу та зменшення, відповідно, податкового навантаження, держава внесла наступні зміни в податкове законодавство:

1. Звільнення від ПДВ та мита товарів медичного призначення при ввезенні їх на митну територію України, а також звільнення від орендної плати за землю державної чи комунальної власності;

2. Скасування штрафних санкцій, крім санкцій за порушення в системі виробництва спирту, відчуженні майна в податковій заставі та вимог довгострокового договору страхування життя;

3. Змінення максимумів доходів для стратифікації груп фізичних осіб-підприємців (надалі — ФОП), а відповідно і змінення оподаткування

для них. До пандемії, згідно ст.291 ПКУ 1, 2 та 3 група ФОП мали наступні максимуми доходу – 300 тисяч, 1,5 млн та 5 млн грн відповідно. Зараз же максимуми змінились – 1, 5 та 7 млн для 1, 2 та 3 групи ФОП відповідно.

4. Встановлення мораторію на проведення документальних та фактичних перевірок [1].

Як можна було зрозуміти – податкове право один з найефективніших та найдоступніших важелів впливу для держави. Але якщо піти далі, переосмислити ці зміни, і залишити деякі з них? Чи зможе це стимулювати людей працювати більше? Це можливо, і справа тут в «кривій Лаффера». Суть в тому, що немає сенсу ставити наднизькі чи надвисокі податки, адже перші в своєму випадку можуть просто недофінансувати бюджет, а другі можуть ввести частину економіки «в тінь», і тим самим знову ж таки недофінансувати бюджет. Вирішенням цього є знаходження величи, що лежить між ними [2]. Зменшивши розмір податку, держава тим самим стимулює громадян працювати, вони більше починають заробляти. Від цього у виграші обидві сторони.

В січні 2020 року на розгляді Верховної Ради України був законопроект № 1210, що передбачав перегляд груп ФОП. Тоді Президент України не підписав закон [3], але згодом йому довелось включити це положення в новий закон № 540-20. На прикладі подібної зміни можна припустити, що нам потрібна податкова реформа, яка зменшить кількість податків та розмір ставок [4]. В разі зменшення податкового навантаження, згідно з «кривою Лаффера», в людей буде більший стимул працювати. Тим самим кількість роботи та наданих послуг збільшиться, а кількість справлених податків не зменшиться.

Пандемія вплинула не тільки на Україну. Подібні реформи відбуваються по всьому світу. Якщо звернутися до бюджету, то ми побачимо, що заплановані витрати через COVID-19 становлять від 0,07% (Угорщина) до 7% (Естонія) від цього річного ВВП держав. Популярні заходи - зменшення податків або повне їх скасування, матеріальна допомога громадянам, кредити бізнесу та зниження річної кредитної ставки. В деяких країнах обов'язок утримувати робітників переклали на роботодавців (Росія) [5]. Серед непопулярних заходів зустрічаємо скасування відповідальності за несплату податків, яке передбачено і в Україні. В порівнянні з скасуванням податків впровадження скасування відповідальності за їх несплату лишається під сумнівом.

Отже, податкові зміни в законодавстві є суттєвими і принесуть довготривалий позитивний ефект, як на приватно-правовому, так й на публічно-правовому рівнях. Зокрема після пандемії варто лишити зміни для того, щоб економіка могла відновитись і по інерції продовжити рух вперед. Серед таких змін - податкові пільги та оновлення системи

оподаткування груп ФОП. В порівнянні з розвинутим світом, податкові заходи України для захисту вразливих секторів економіки є схожими або трохи меншими за масштабами.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 30.03.2020 № 540-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/540-20> (дата звернення: 04.05.2020).
2. Т.Л. Томнюк. Лібералізація податкової системи України: тенденції та перспективи реалізації. *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення і розвиток»* №7, 2018.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві : Проект закону України 30.08.2019 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66520 (дата звернення: 04.05.2020).
4. Стаття «Спонсор держави: скільки податків платить українець?» [Електронний ресурс] : Режим доступу: <https://nash.live> (дата звернення 16.04.2020).
5. Стаття «Як реагують інші країни на COVID-19?» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ces.org.ua> (дата звернення 17.04.2020).

СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКУ З ВЛАСНИКІВ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Шевчук Михайло

аспірант кафедри адміністративного права та процесу Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна

Податкове навантаження на громадян країни у державах розглядається по-різному. Окремим питанням є регулювання справляння так званого «податку на розкіш», тобто оподаткування транспортних засобів, нерухомості, адже у вітчизняних умовах великої частки приховування доходів громадянами введення такого податку є чи не найдієвішим способом поповнення бюджету та фінансового моніторингу громадян. Так, на сьогодні в країнах існують різні способи формування податку на розкіш: починаючи від стягнення фіксованого проценту

незалежно від вартості транспорту до шкали, яка варіювалася б від ціни автотранспорту.

У деяких європейських країнах податок на транспортний засіб визначається пропорційно доходам особи, що є виправданим в умовах різних статків громадян. Зрозуміло, що справляння однакої ставки податку до громадян з різними доходами є не зовсім справедливим. Зокрема вказана система справляння податку на багатство працює у Великобританії, Німеччині, Польщі, Люксембурзі. В Австралії ставки податку з власників транспортних засобів майже не відрізняються, усі громадяни сплачують 10% від вартості легкового автомобіля та 5% від вартості вантажівки [1]. Власники коштовних машин сплачують додатково ще 33% від вартості автомобіля. До дорогих в Австралії належать автомобілі, що дорожчі за 57 тис. дол. Однак така схема нарахування податку зумовлює певні невдоволення як з боку суспільства, так і з боку виробників, адже у моделях більш дорогих нових автомобілів використовуються сучасні технології, які забезпечують менше забруднення навколишнього середовища порівняно з дешевими старими автомобілями [2, с.382]. Вартою уваги є зарубіжна концепція оподаткування деяких категорій автомобілів. Зокрема доцільно транспортний податок сплачувати з мотора, наприклад, потужністю 250 і більше кінських сил. Потужний мотор зазвичай є ознакою дорогого авто, тому співвідношення «податок-розкіш» є достатньо обґрунтованим. Крім того, транспортний податок можна сплачувати залежно від розміру шкідливих викидів. Тобто чим «брудніший» мотор, тим більший податок. Таким чином, виникає взаємозалежність між потужністю двигуна та ціною авто.

У Японії власники транспортних засобів сплачують три види податків. Перший податок, ставка якого становить 5% вартості, вноситься при купівлі транспортного засобу, другий – при реєстрації, тоді податок розраховують залежно від об'єму двигуна та маси автомобіля. Наприклад, для автомобіля з об'ємом двигуна 2,5 літра величина податку складатиме близько 500 дол. Третій – це якраз податок з власників транспортних засобів, що сплачується щорічно у травні. Він може варіювати залежно від маси автомобіля та об'єму двигуна. Надходження від цього податку використовують для підтримки та стимулювання перспективних розробок в автомобільній сфері.

Отже, проаналізувавши досвід деяких країн слід вказати на те, що транспортний податок – дієвий спосіб наповнення бюджету. Обираючи форму справляння цього виду податку державам слід керуватися принципом справедливості при визначенні ставки податку та механізму його справляння.

Література:

1. Власюк В. Податок на розкіш? [Електронний ресурс] / В. Власюк. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/columns/2015/01/15/520825/>
2. Карлін М.І. Фінанси зарубіжних країн : навч. посіб. / М.І. Карлін. – К. : Кондор, 2004. – 384 с.

Науковий керівник: Солошкіна Ірина Володимирівна, доктор юридичних наук, доцент, Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ СУБ'ЄКТАМИ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ТА НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ ЇМ

Щербина Андрій Олександрович

викладач кафедри загально-правових дисциплін, Приватний вищий навчальний заклад «Дніпровський гуманітарний університет»

З прискоренням тенденцій інформатизації суспільного життя громадян України та діяльності системи державних органів все більшої актуальності набуває забезпечення права громадян на невтручання в їх особисте і сімейне життя, передбачене статтею 32 Конституції України [1]. Проте в процесі своєї життєдіяльності громадяни України як члени суспільства нашої країни повинні передавати державним органам частину персональної інформації про себе для забезпечення виконання їх прав державою.

Протягом 2018 та 2019 років Уповноважений Верховної ради України з прав людини активно здійснював контроль за дотриманням суб'єктами владних повноважень законодавства про захист персональних даних. Так, протягом 2018 року Уповноваженим розглянуто 11 159 повідомлень про порушення інформаційних прав; здійснено 100 моніторингових візитів, у тому числі 41 перевірку дотримання прав у сфері захисту персональних даних. В ході цих заходів щодо дотримання норм Закону України «Про захист персональних даних» [2]: було виявлено порушення щодо повідомлення про обробку персональних даних, яка становить особливий ризик для прав і свобод суб'єктів персональних даних; недодержання вимог щодо отримання від працівників зобов'язань не допускати розголошення у будь-який спосіб персональних даних, які їм було довірено або які стали відомі у зв'язку з виконанням професійних чи службових або трудових обов'язків; неповідомлення суб'єкта персональних даних про володільця персональних даних, склад і зміст зібраних персональних даних, свої

права, мету збору персональних даних та осіб, яким передаються його персональні дані; недотримання вимог щодо визначення відповідальної особи, що організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних; недотримання вимог Типового порядку обробки персональних даних тощо [3].

Протягом 2019 року Уповноваженим розглянуто 1 061 повідомлень. Одне з поширених питань, з яким звертались громадяни протягом 2019 року, стосувалось неправомірного визначення підстав обробки персональних даних. Загалом у 2019 році спостерігалась тенденція до зменшення типових порушень, які були висвітлені у щорічній доповіді Уповноваженого за 2018 рік. Найпоширенішим порушенням при використанні персональних даних суб'єктами владних повноважень у 2019 році було неправомірне поширення персональних даних шляхом надання їх на необґрунтовані запити, оприлюднення у загальнодоступних місцях, на веб-сайтах, а також у соціальних мережах; неконтрольований обіг копій та скан-копій документів, що містять персональні дані; зберігання в особових справах працівників копій документів, які не засвідчені належним чином тощо. Наприклад, депутатом Черкаської міської ради поширено на веб-сайті www.facebook.com будівельний паспорт, який містив персональні дані; Святошинською районною в місті Києві державною адміністрацією на своєму офіційному веб-сайті розміщено довідку про результати перевірки, передбаченої Законом України «Про очищення влади» від 16 вересня 2014 року № 1682-VII, яка містила персональні дані; на веб-сайті електронної системи закупівель ProZorro у відкритому доступі розміщено скан-копії документів, що містять персональні дані [4]

Проаналізувавши зазначене, приходимо до висновку, що серед запропонованих Уповноваженим Верховної ради України з прав людини усім суб'єктам владних повноважень у першу чергу необхідно : 1) забезпечити приведення власних нормативно-правових актів, які передбачають обробку персональних даних до вимог чинного законодавства; 2) ураховувати на етапі проектування, розробки та впровадження державних електронних ресурсів (інформаційних систем, порталів, реєстрів) вимоги законодавства у сфері захисту персональних даних та звертатися до Уповноваженого за відповідною експертною допомогою; 3) затвердити положення про публічні реєстри, бази персональних даних, а також порядки обробки персональних даних, що в них обробляються; 4) повідомляти суб'єкта персональних даних про володільця персональних даних, склад та зміст зібраних персональних даних, його права, визначені законодавством, мету збору персональних даних та осіб, яким передаються його персональні дані; 5) проаналізувати стан дотримання вимог законодавства про захист персональних даних

у відповідному органі; 6) внести зміни до внутрішніх актів відповідно до вимог законодавства про захист персональних даних, якими визначити порядок обробки персональних даних; 7) забезпечити ведення обліку операцій, пов'язаних із обробкою персональних даних суб'єкта та доступом до них; 8) розробити та затвердити документ про порядок дій на випадок несанкціонованого доступу до персональних даних, пошкодження технічного обладнання, виникнення надзвичайних ситуацій тощо.

Література:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996. 1996 р. № 30. стаття 141
2. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. Відомості Верховної Ради України від 27.08.2010. 2010 р. № 34, стор. 1188. стаття 481
3. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні. 2018 р. URL: <http://www.univ.kiev.ua/content/upload/2019/-697223196.pdf>
4. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні. 2019 р. URL: https://dpsu.gov.ua/upload/zvit_za_2019.pdf

---

Науковий керівник: Макушев Петро Васильович, доктор юридичних наук, професор, Приватний вищий навчальний заклад «Дніпровський гуманітарний університет»

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ — ПРАВОВА ОСНОВА ДЕРЖАВИ

Щербина Софія Сергіївна

студентка 1 курсу, 2 групи, міжнародні відносини і суспільні науки,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Конституція України має найвищу юридичну силу, є основою для прийняття інших нормативних актів держави. Основне призначення Конституції — виконувати обмежувальну функцію, що полягає у визначенні меж державної влади та забезпечення прав і свобод громадян. Даючи традиційне визначення Конституції як закону про здійснення влади держави, канадський професор П. Хотт відзначив, що конституція

— дзеркало душі нації, вона повинна визнавати і захищати цінності нації [3, с. 1].

Наявність Конституції свідчить про досягнення державою певної стабільності у суспільстві. Аналізуючи зміст Основного Закону України, відзначимо що він закріплює основи суспільного і державного устрою, визначає напрями розвитку суспільства і держави. Це означає, що норми усіх галузей права мають бути зорієнтовані на Конституцію. Визначальною рисою Конституції України є закріплення найважливішого принципу правової держави- принцип верховенства права. Дія цього принципу передбачає, що людина її права і свобода, честь і гідність, визнаються найвищою соціальною цінністю. Найважливішими якостями Конституції є найвища юридична сила, верховенство в системі правових актів, пряма дія її норм. Конституція України у повному обсязі відобразила та закріпила в своїх нормах ці ознаки [2, с. 8]. Важливою юридичною властивістю є її стабільність. Але це не означає що Конституція не повинна змінюватись. Мають відбуватися якісні зміни конституційного регулювання. Інакше конституція перетвориться на історичний документ та втратить зв'язок із реальною дійсністю. Україна, за Конституцією, проголошена правовою державою.

Кардинальні зміни що відбулися у життєдіяльності українського суспільства та держави, довели необхідність вдосконалення положень конституції. А в процесі практичної реалізації Основного Закону виникло багато проблем. На сьогодні процес формування громадянського суспільства і правової держави ще не завершений, та не досягнуто позитивних результатів у творенні правової держави. Наявні в Україні соціально-економічно та політичні проблеми є наслідком негативного ставлення суспільства до Основного Закону [1, с. 23]. Ступінь втілення у повсякденне життя положень конституції становить основний показник її реальності. Удосконалення конституційного регулювання суспільних відносин має бути спрямоване на забезпечення розвитку і підвищення суспільної правосвідомості, яка є основним елементом правової культури суспільства. Правова культура суспільства пов'язує норми права та правову поведінку суб'єктів права і відіграє важливу роль в успішності правового регулювання. Звідси випливає, що в Конституції необхідно закріпити визначальні засади, за якими Україна як правова держава забезпечує: повагу до права, формування високого рівня правової свідомості та правової культури, злагоду в суспільстві, права та свободи людини, автономію індивіда у взаєминах із державою. Принцип пріоритету прав людини щодо держави та обмеження всевладдя держави правами людини набуває актуальності. Однією із ознак цього є вплив громадських об'єднань та політичних партій на сучасний процес державотворення в Україні. Поряд із традиційними формами народного

волевиявлення (вибори, референдум) засобами боротьби за право та конституційний правопорядок виступають акції громадянської непокори з позицій поваги до права, зокрема реалізація права народу запобігати узурпації влади, ініціювання виборцями питання про відкликання депутата. Посилення активності громадських об'єднань на державотворчі та правотворчі процеси в Україні особливо відчувається в останні роки, що свідчить про зростання громадянської свідомості. Враховуючи це вбачається за доцільне закріплення в Конституції положень щодо розширення сфери впливу інститутів громадянського суспільства на вирішення державою питань, що стосуються прав і законних інтересів громадян. Важлива роль у формуванні громадянського суспільства належить громадянським об'єднанням. Вбачається за доцільне встановити в Конституції права на законодавчу ініціативу, конституційне подання до Конституційного Суду України, в тому числі визнання конституційними (неконституційними) норм законодавства. Розширення можливостей засобів захисту прав громадян вирішальним кроком є розвиток внутрішньодержавних правових інституцій, тобто встановлення в Конституції прав громадян України на індивідуальне звернення до Конституційного Суду України. Сутність існування Конституції в демократичному суспільстві зводиться не тільки до закріплення прав і свобод людини, а до їх гарантування. Враховуючи це права та свободи людини потребують впровадження юридичного механізму забезпечення їх реалізації та захисту. Положення конституційної норми закріплені в ч.2 та 3 ст. 22 Конституції України мають важливе правове значення для забезпечення соціальної безпеки громадян, створення необхідних і достатніх умов для реалізації соціальних прав людини і громадянина. Також недосконалим є те, що в нормах Конституції не передбачено механізм відповідальності держави перед людиною і суспільством за свою діяльність, виконання державою її головного обов'язку-утвердження і забезпечення прав людини (ст.3 Конституції України). Тому варто передбачити законотворцями створення умов для гарантованої реалізації конституційних прав людини. Це має здійснюватись шляхом внесення змін до Конституції України та відповідних законів та дотримуватись реалізації таких змін. Також необхідною умовою існування правової держави є участь громадськості у політичному процесі за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій. Але в Україні необхідно вживати більш дієві заходи щодо створення конституційної та законодавчої основи для становлення і розвитку національної системи електронного врядування.

Процес побудови правової держави триває. Без Конституції України це не можливо. Основний закон — створює основу, необхідну для регулювання найважливіших суспільних відносин, забезпечення прав і

свобод людини та подальшого розвитку нашої держави. У цьому полягає соціальна цінність Конституції, її значення і роль як у політичному, так і в юридичному аспектах [4]. Значення Основного Закону полягає в тому, що він створює основу, необхідну для регулювання найважливіших суспільних відносин, забезпечення прав і свобод людини та подальшого розвитку держави. Таким чином, для більш гуманного ставлення за дотримання громадянським суспільством норм Основного Закону існує потреба розвитку положень Конституції України у розумінні приведення до міжнародних стандартів, вдосконалення механізму гарантування дії Конституції України. Цей аспект має визначальне значення, оскільки Конституція України є особливим і єдиним законом, з якого бере початок вся правова система держави та має найвищу юридичну дію. Пріоритет цінностей в Конституції України повинен виступати за схемою: права і основоположні свободи людини і громадянина-громадянське суспільство-держави.

Література:

1. Опришко В. Теоретичні та практичні питання реалізації Конституції України / В. Опришко // Право України. – 1997. – №8. – С. 23.
2. Конституція України [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
3. Майданник О.О. Конституційне право України: навч. посіб. / О.О. Майданник. — Київ : Алерта, 2011. — 380 с.
4. Значення і роль Конституції України у побудові правової держави [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.legalactivity.com.ua/>

Науковий керівник: Клименко Кирило Олегович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

OFFER AND ACCEPTANCE IN WEBSITE AND EMAIL CONTRACTING: ENGLISH CONTRACT LAW

Бут Яна Володимирівна

*кандидат юридичних наук, Національний юридичний університет імені
Ярослава Мудрого*

Formation of a contract is a process that is carried out by using “offer” and “acceptance”. It involves the following steps: 1. identification of the correspondence; 2. identifying the relevant communication rule. The initial question that seeks to address is whether the offeror has made an offer. So firstly, it is basic to examine what is an “offer”. The other question that arises is if the offeree accepts the offer, that is to say, what is an acceptance. In other words, it is essential to determine whether the offer and acceptance have occurred.

Nowadays academic researches effort to advance understanding of how contract law should move forward in the light of digital technologies. Regarding the electronic means of communicating a distinction between contracts made on a website and contracts made exclusively by the exchange of email messages need to consider. Website and email-messages contracting raise the complex of questions: who makes the offer (in particular, retailer or customer for website contracting); when the contract is concluded (time of contracting); what is the place of contracting (particularly, in whose jurisdiction the contract is considered to be formed for cross-border contracts). It is necessary to take into account that the senders of the online messages often put it out of their control by pressing the “send message” key. That is one of the reasons, why the scholars currently argue about application of traditional contract law approaches to internet contracting.

An offer is an expression of willingness to contract on the specified terms without further negotiation, so that it requires only acceptance for a binding agreement to be formed. There are no offers to the public. An offer is made to a specific person or persons. An offer should be distinguished from other statements made in the progress of negotiations for getting agreement so-called “invitations to treat”. On many occasions, they are easily distinguished. An offer is capable of immediate translation into a contract by the fact of acceptance. The definition of an invitation to treat is restricted to statements indicating the party’s willingness to receive an offer. The courts look to the individual facts of each case in making the distinction.

In order to constitute an offer, the communication must be both: 1. sufficiently specific in terms of the main obligation and to be capable of

immediate acceptance; 2. made with an intention to be bound by the mere fact of acceptance. The intention to be bound by the mere fact of acceptance is determined objectively. It amounts to examining the language used in correspondence between the parties. The context in which the communication is made affects whether it is interpreted as an offer or an invitation to treat. Case law has established that there are some recognized instances when a particular communication is likely to be regarded either as an offer, or as an invitation to treat. The main rule: advertisements, brochures, and price lists amount to invitations to treat. There is an exception from this rule. In cases when the advertisement requests performance of an act it is viewed as an offer, assuming that the language of advertisement is sufficiently definite in its terms and leaves nothing open for negotiation. The performance of the act that has been pointed in advertisement is in itself an acceptance of such an offer by conduct and so establishes agreement. It is like that in case of unilateral contracts. In the case of bilateral contracts, the offer can be accepted by making a promise in exchange for a promise and although on the time of exchange of such promises each party is bound, the performance will occur later. The legal consequences arise from making a response promise to the initial one. This is the position in the case of simple sale of goods contracts. The distinction therefore is contained in the question whether it is possible to accept by promising to perform (bilateral) or whether it is only possible to accept by performing the requested act (unilateral).

Websites like the electronic equivalent of displays, advertisements, or catalogues of products for sale would seem to be viewed in English contract law as an invitation to treat. Because the website's operator retains freedom to contract as the offer comes from the customer. The customers make offers to buy presumably at the checkout stage when the relevant instruction is clicked to process the order and the website's operator can manage its stock that may be limited and will not find itself bound to supply all those online buyers who seek to place orders. There is the same approach in European contract law. The provisions of DCFR II- 3:105 (1) and CESL art. 24 (3) prescribe that the final say on steps to electronic contract formation is likely to rest with the retailer which is placed under the duty to provide details of the process. Although the provision of DCFR II-4:201 (3) contains another rule suggesting that a display of goods is to be treated as an offer to supply until the stock of goods is exhausted.

The particular step in the process of contract formation is identifying the relevant communication rule. An offer take effect at the moment when is communicated to the offeree and is possible for the offeree to accept if the offeree had knowledge of the offer. In this connection it is a first question of relevance what is the communication. For example, what would the position be if the offer-email was delivered to the offeree but was not immediately opened. The international contract law acts are unanimous establishing "the receipt rule" for offers and defines "receipt" as occurring when an offer is delivered to the

offeree's mailing address (art. 15.1 Vienna Convention for International Sale of Goods 1980, art. 1.10 UNIDROIT, art. 1:303 PECL, and DCFR I-1:109 (4)). Therefore, "the receipt rule" means that the communication shouldn't actually have been read by the person to whom it is addressed. The CESL also defines "receipt" as a "notice", that is considered to be received when is transmitted by email (art. 10 (4)). Taking into account these provisions the question of relevance remain whether the person to whom the offer is addressed, offeree, had knowledge of it that is to say having read offer. It would not be possible to accept without offeree's knowledge of the offer terms.

The acceptance ought to be made in response to the offer as the agreement is achieved when the offer and acceptance have occurred. So, the principle that the acceptance needs to be communicated to the offeror is established in English contract law. For paper contracts "the postal rule" is applied to communication of the acceptance. It means the contract is formed at the moment when the letter of acceptance is sent, without need for it to reach the offeror. "The postal rule" therefore places the risk of loss or delay on the offeror since it follows that the offeror will be bound by a contract despite the non-receipt of an acceptance sent by post. The post is a method of non-instantaneous communication. In case of instantaneous communication (telephone negotiation, telex, fax messages) acceptance takes effect on receipt ("the receipt rule") and the time of contracting is determined by this moment.

Website contracting is instantaneous so that "the receipt rule" should apply. The online buyer (customer) makes an offer while clicking on "send order" button. The confirmation of the "online-order" by the website's operator is not intended to constitute an acceptance. The retailer's acceptance is usually delayed until the dispatch of the goods ("the dispatch rule"). In website contracting the order and the confirmation of receipt of order is deemed to be received when the parties to whom they are addressed respectively are able to access them. In online (Internet) context the receipt of the message occurs when it has been downloaded from the server and is therefore capable of being accessed by the addressee. The receipt principle is equally the position where the parties are conducting the matter by email.

ПОНЯТТЯ «ЖИТЛО» ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Дорошенко Анна Сергіївна

магістр, юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

На сьогодні поняття «житло» є багатограним. З позиції розуміння житла як об'єкта матеріально світу, воно виступає тим засобом реалізації потреб людини, насамперед на проживання, обумовлених конституційно-закріпленим правом на життя. На сьогодні дана правова конструкція

неоднозначно тлумачиться як багатьма науковцями, серед яких Аврамова О.Є., Борисенко А.В., Гаверська І.В., так і законодавцем, що призводить до неузгодженості норм чинного законодавства, тож наукове дослідження покликане розкрити тлумачення поняття «житла» у вузькому та широкому сенсі та основні його ознаки через призму категорії «житлова нерухомість».

Так, український законодавець передбачив декілька підходів до розуміння поняття «житло».

Конституційно-правова категорія «житла» являє собою обране місце, адресно-географічні координати якого визначають приміщення, спеціально призначене для вільного проживання людини. Термін «житлові приміщення» є функціональною частиною категорії «житло», яке включає житлові будинки, квартири та їх ізольовані частини, так інші споруди, що використовуються для постійного проживання людини.

Відповідно до ст. 4 ЖК УРСР житловий фонд включає сукупність жилих будинків і жилих приміщень на всій території України, що визнані у встановленому порядку житлом, придатним для проживання громадян незалежно від форми власності [1]. Одна із редакцій ЖК України через прив'язку до функціональних особливостей житла надає його дефініцію як приміщення, призначене для постійного і переважного проживання (квартира, кімната).

В проекті ЖК в редакції від 05.11.2010 р. житлом визнається квартира, кімната в житловому будинку, садибний будинок, житловий блок/секція в гуртожитку, житлові приміщення в нежитлових будівлях, спорудах, призначені та придатні для постійного проживання людей і прийняті в експлуатацію в установленому порядку [2]. Стаття 50 ЖК передбачає, що жиле приміщення, надане громадянам для проживання, має бути благоустроєним відповідно до умов даного населеного пункту. Також обов'язкова відповідність жилих приміщень архітектурним, санітарно-гігієнічним, будівельним, протипожежним, екологічним правилам та нормам [3].

Окрім цього, до категорії «житлове приміщення» І.В.Гаверська включає такі суміжні поняття, як допоміжні та підсобні приміщення. «...допоміжні приміщення – це приміщення призначені для експлуатації та утримання будинку і для побутового обслуговування населення за місцем проживання (сходові площадки, міжквартирні коридори), підсобними приміщеннями є коридори, кухні, ванні кімнати, туалети та комори [5, с. 237-238].

Цивільне право поняттям «житло», як таке, ототожнює з нерухомим майном, до якого законодавець включає є житловий будинок: будівлю капітального типу, яка споруджена з дотриманням вимог, встановлених законом; квартиру: ізольоване помешкання в житловому будинку, інші

приміщення, призначені та придатні для постійного проживання. Садиба, відповідно до ст. 381 ЦК України, – земельна ділянка разом з розташованими на ній житловим будинком, господарсько-побутовими будівлями, наземними і підземними комунікаціями, багаторічними насадженнями [4];

Варто розглянути ознаки «житла» як узагальнюючого поняття через призму правової категорії «житлова нерухомість».

«Проте дефініція «житлова нерухомість» є більш широкою, ніж визначення житла, що є одним з об'єктів житлової нерухомості...» зазначає О.Є. Аврамова [6, с. 19]. Але «...головною ознакою житлової нерухомості є те, що вона основа особистого існування громадян і використовується для особистого споживання..» зазначає автор.

Так, А.В. Борисенко стверджує, що житлова нерухомість є будова або його частина, призначене для проживання людей, закінчене будівництвом і прийняте у встановленому законом порядку в експлуатацію, пов'язане із земельною ділянкою, які мають кордони, підлягає обліку, включає житлові приміщення, що безпосередньо задовольняють житлові потреби людей, а також підсобні та інші допоміжні приміщення, обладнання, споруди та елементи інженерної інфраструктури, що обслуговують житлові приміщення [7, с. 3].

Таким чином, подана дефініція, на нашу думку відображає основні ознаки житла як різновид нерухомого майна, що, враховуючи вищесказане є обороноздатним, не споживаним, індивідуально-визначеним.

Враховуючи аналіз чинного законодавства, правову категорію «житло» слід розглядати як об'єкт житлових правовідносин і як міжгалузеве поняття.

«Житлом» у вузькому розумінні є приміщення, що слугують засобом реалізації житлових потреб фізичних осіб на постійній основі .

У широкому значенні під поняттям «житло» слід розуміти різновид житлової нерухомості, що відповідає вимогам цивільного законодавства та є об'єктом речових прав.

Література:

1. Житловий кодекс УРСР ред. від 30.06.1983р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>.
2. Житловий кодекс України: проект від 05.11.2010р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=36021
3. Житловий кодекс України: ред. від 01.01.2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>
4. Цивільний кодекс України: ред. від 01.02.2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20200201>

5. Гаверська І.В. Правове значення поняття «житло» в законодавстві України. Актуальні проблеми політики. Одеса. 2009. Вип. 37. С. 236–238.
6. Аврамова О.Є. Поняття та класифікація житлової нерухомості. Форум права. 2012. №1. С. 15–21. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12aoekgn.pdf>
7. Борисенко А.В. Купля-продаж жилой недвижимости: Современные правовые проблемы : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / А. В. Борисенко. – Волгоград, 2002. – 22 с.

Науковий керівник: Мічурін Євген Олександрович, доктор юридичних наук, професор Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Жигadlo Марія Петрівна

курсант Навчально-наукового інституту №2 Національної академії внутрішніх справ

У сучасному праві земля виступає як об'єкт різних за своїм змістом і характером правовідносин. Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності й господарювання. Вона також закріплює рівність перед законом усіх без винятку суб'єктів права власності та гарантує кожному захист його прав і свобод (ст. 13 конституції України). Так, у главі 23 Земельного кодексу України «Захист прав на землю» зосереджено норми, які визначають способи захисту прав на земельні ділянки, гарантії права власності на земельну ділянку, а також відповідальність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за порушення права власності на землю та за видання актів, які порушують права власників земельних ділянок [1; 2].

Законодавче визначення земельної ділянки вперше було зроблено у ЗК України та продубльовано у Законі України «Про оцінку земель», як частини земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами. Наступним законодавчим актом, що запропонував дещо розширену дефініцію земельної ділянки, став ПК України, який визначив її у ст. 14 як частину земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, цільовим (господарським) призначенням та з визначеними щодо неї правами [3; 4].

Необхідно зазначити, що Кабінет Міністрів України затвердив постанову про затвердження Національного стандарту N 2 "Оцінка

нерухомого майна", а котрому найбільш розширено дано визначення земельної ділянки. земельної ділянки – частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, визначеними щодо неї правами [5].

Важлива конституційна гарантія щодо захисту прав на землю міститься також у ст. 14 конституції України, яка передбачає, що земля є основним національним багатством, яке перебуває під особливою охороною держави.

Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону. Зазначені положення конституції України безпосередньо втілені у земельному законодавстві.

В загальному розумінні право власності на земельну ділянку – це право володіти, користуватися і розпоряджатися земельною ділянкою виключно відповідно до закону. В більш детальному значенні це обов'язок: сплачувати земельний податок; використовувати за цільовим призначенням; дотримуватися правил добросусідства й обмежень та інших зобов'язань визначених статтею 91 Земельного Кодексу України [2].

Об'єктом права власності на землю — є земельна ділянка. Як об'єкту цивільних правовідносин земельній ділянці властиві ті риси, такі юридичні властивості, які дозволяють охарактеризувати її як річ – предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки: а) оборотоздатність; б) віднесення її законом до нерухомих речей, нерухомого майна, нерухомості; в) індивідуальна визначеність; г) можливість її віднесення як до подільних, так і до неподільних речей; г) неспоживаність; д) наявність правового зв'язку з іншими природними об'єктами, як її складовими.

Власник земельної ділянки може бути юридична чи фізична особа, територіальна громада чи держава, яка володіє сукупністю трьох правомочностей власника по володінню, користуванню та розпорядженню належною на праві власності земельною ділянкою.

Розпорядження земельною ділянкою – це можливість суб'єкта права власності на землю на свій розсуд визначати долю належної йому земельної ділянки способами, які не заподіюють шкоди здоров'ю людей, навколишньому природному середовищу і не порушують прав інших власників земельних ділянок і землекористувачів.

Володіння земельною ділянкою полягає в можливості мати її в розпорядженні і використанні.

Користування земельною ділянкою може бути двох видів :

Постійне користування землею - використання земельної ділянки без заздалегідь встановленого строку.

Тимчасове користування земельною ділянкою - тимчасове платне використання земельної ділянки строком до 3-х років або до 25 років (на умовах оренди — до 50 років).

Отже, земельна ділянка має економічну цінність і розглядається як самостійний об'єкт навколишнього природного середовища, індивідуалізується у вигляді земельної ділянки для присвоєння фізичними або юридичними особами, і тому виступає специфічним об'єктом земельного, цивільного, податкового, господарського, аграрного та інших галузей права.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2768-14>
3. Законі України «Про оцінку земель» від 11.12.2003 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>
4. Податковий кодекс України від 02.10. 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
5. Постанова Кабінету міністрів України Про оцінку земель: закон України від 11.12.2003 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1442-2004-%D0%BF>
6. Поняття землекористування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5483221/page:8/>

РЕПРОДУКТИВНІ ПРАВА: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Житарюк Марія Сергіївна

курсант Навчально-наукового інституту №2 Національної академії внутрішніх справ

Україна — демократична держава, обов'язком якої є забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Фундаментальними і основними залишаються право на життя та право на охорону здоров'я. Поряд з ними, у нерозривному зв'язку перебувають репродуктивні права, які на сьогодні визнані пріоритетними.

Вперше поняття репродуктивних прав було офіційно закріплено в п. 7.2. Програми дій Міжнародної конференції по народонаселенню та розвитку (Каїр, 5-13 вересня 1994 р.) та отримало подальший розвиток у п. 95 Платформи дій (Platform of Action), що була затверджена за

результатами Четвертої Всесвітньої конференції по становищу жінок (Пекін, 4-15 вересня 1995 р.). В цьому акті зафіксовано, що репродуктивні права ґрунтуються на визнанні основного права:

а) усіх подружніх пар та окремих осіб вільно приймати відповідне рішення відносно кількості своїх дітей, інтервал між їхнім народженням та часом їх народження;

б) на необхідні для цього інформацію і засоби;

в) на досягнення максимально високого рівня репродуктивного здоров'я, включаючи право приймати рішення з питань, що стосуються репродуктивної поведінки в умовах відсутності дискримінації, примушування та насилля.

Особливе значення для виникнення даного терміну мали два правозахисних рухи: демографічний та на захист прав жінок.

Варто зазначити, що спершу репродуктивні права розглядалися в контексті захисту прав жінок та їх рівності з правами чоловіків.

Система репродуктивних прав фізичних осіб — це сукупність чітких, цілісних та самостійних можливостей людини в сфері репродуктивного життя, які є взаємодіючі та взаємопов'язані між собою.

До системи репродуктивних прав фізичної особи входять такі права як:

- право на репродуктивний вибір;
- право на репродуктивне здоров'я;
- право на інформацію про репродуктивні права;
- право на таємницю реалізації репродуктивних прав;
- право на захист репродуктивних прав;
- право на материнство та батьківство;
- право на штучне запліднення та імплантацію ембріона;
- право жінки на штучне переривання вагітності;
- право на зміну (корекцію) статі;
- право на планування сім'ї, тощо

Сьогодні відкриває перед нами необхідність комплексного правового регулювання зазначених прав, оскільки ні міжнародно-правові акти, ні вітчизняне законодавство не здійснюють чітко визначеної регламентації щодо них. Зокрема, Цивільний кодекс України окремо не виділяє категорію “репродуктивні права”, компенсуючи це поодинокими положеннями, що безпосередньо їх стосуються.

Дослідженням питань, пов'язаних із репродуктивним здоров'ям, широко займаються науковці різних міжнародних та національних організацій, перш за все Фонд народонаселення ООН, Всесвітня організація охорони здоров'я та ін.

Оскільки питання репродуктивного здоров'я населення, з одного боку, безпосередньо пов'язані з державним управлінням охороною

здоров'я, а з іншого – його вивчення вимагає професійного медичного підходу, дослідженню проблематики приділяється увага як фахівців-медиків, так і фахівців інших галузей, зокрема державного управління.

Право на свободу та особисту недоторканність є основою репродуктивних прав, що зобов'язує держави вживати заходів щодо запобігання, покарання і викорінення всіх форм насильства за ознакою статі. Експерти Міжнародної амністії (Amnesty International) кваліфікували насильство щодо жінок у сім'ї як порушення прав жінок на життя, фізичну і психічну недоторканність, на найвищий досяжний рівень здоров'я, свободу від катувань та порушень їхніх сексуальних і репродуктивних прав.

Якщо жінка не захищена від примусового статевого акту, вона не захищена від примусової вагітності, а саме вагітності в результаті згвалтування. Можливість для жінки мати, усвідомлювати та реалізовувати репродуктивні права надає їй право вибирати, коли і за яких обставин вона буде сексуально активною, з ким і коли буде вступати в сексуальний контакт, вирішувати, чи повинне бути його наслідком народження дитини. У багатьох країнах правові бар'єри в реалізації репродуктивних прав доповнюються також соціальними бар'єрами, коли практикується повне сексуальне підпорядкування жінки чоловікові.

Одним з основних питань у галузі репродуктивних прав є також питання стерилізації індивіда. У деяких країнах уряди беруть на себе відповідальність щодо можливості або неможливості певних людей мати чи не мати дітей, ігноруючи їхню власну волю. Ця операція не вважається небезпечною. Закони держав, у яких стерилізація практикується, зокрема США, в окремі періоди спрямовували державні заходи на стерилізацію з метою обмеження народження дегенератів та дітей з невиліковними вадами розвитку. Водночас дебати з цієї проблематики перебувають на порядку денному дискусій із питань репродуктивного правосуддя. Європейський суд з прав людини продемонстрував спрощену позицію, зокрема через прецедентний підхід, де його рішення базується на тому, що Європейська конвенція з прав людини не містить "права на аборт". Доступ до безпечного аборту є, на нашу думку, питанням прав людини, демократії та охорони репродуктивного здоров'я населення. Відповідно, відмова в такому доступі є однією з основних причин смерті та знецінення людського життя, що має наслідком значні втрати в людському розвитку. Інвестиції в захист материнства, розвиток програм репродуктивного та сексуального здоров'я та захист репродуктивних прав приведуть до збереження багатьох життів та підвищення рівня якості життя населення.

Дослідники проблем охорони здоров'я визнають сексуальне і репродуктивне здоров'я критичним компонентом загального здоров'я і

добробуту жінок, чоловіків і молоді. Добробут фізичних осіб зумовлює добробут громад, країн і, зрештою, світу. Стан сексуального та репродуктивного здоров'я значною мірою залежить від рішень, які приймають жінки, чоловіки та молодь. У цьому контексті багато що залежить від доступу їх до необхідної інформації, допомоги та послуг.

Зосередитись необхідно на заходах профілактики небажаної вагітності, зміцненні здоров'я жінок і збереженні їхнього життя. Ідеться про технології багатоцільової профілактики, що дозволили б жінкам одночасно запобігти небажаній вагітності й інфекціям, що передаються статевим шляхом, та цілісно вирішити проблеми й задовольнити їх медико-санітарні потреби. Для більшої ефективності державна політика повинна ґрунтуватися на фактичних даних про потреби реального життя та можливості їхнього задоволення.

За даними експертів ВООЗ, порушення репродуктивного здоров'я становлять 5–15% від усіх хвороб (20% – для жінок, 14% – для чоловіків).

Репродуктивне здоров'я є обов'язковим блоком для виміру гендерної рівності у системі охорони здоров'я. Законодавчо наша держава забезпечує громадянам рівні гендерні можливості у питаннях його охорони. Проте реально існує гендерна перевага в бік жінок щодо підтримки їх репродуктивного здоров'я. Це пов'язано з більшою кількістю чинних програм, краще розвиненою матеріально технічною та кадровою базою, що здебільшого спрямовані на забезпечення і збереження жіночого здоров'я. Однак останніми роками все більше уваги приділяється питанням репродуктивного здоров'я чоловіків, оскільки визнано, що чоловіки мають свої особливі проблеми та потреби у цій галузі.

За даними самооцінки стану репродуктивного здоров'я, проблеми з репродуктивним та/або сексуальним здоров'ям частіше мають жінки. Це можна пояснити тим, що чоловіки майже не схильні обговорювати питання про порушення власного репродуктивного здоров'я, а також менше порівняно із жінками стурбовані станом свого здоров'я.

Виявлена гендерна нерівність доступу до медичної допомоги: жінки частіше за чоловіків користуються послугами з проблем репродуктивного здоров'я. Тому вирішення проблем репродуктивного здоров'я потребує комплексного підходу з обов'язковим урахуванням не тільки «жіночих», але й «чоловічих» проблем, оскільки чоловіки є повноцінними учасниками репродуктивного процесу.

Цікавою є класифікація американського вченого Дж. Роббінса, за якою фактори, що впливають на здоров'я, можна поділити на 4 великих групи:

- спосіб життя; – біологічні чинники;
- стан навколишнього середовища;
- обсяг і якість медичної допомоги.

Вплив на репродуктивне здоров'я населення факторів ризику (за Дж.Робінсом, 1980)

Група факторів ризику	Частка впливу, %
1. <i>Спосіб життя</i> : паління, неправильне харчування, зловживання алкоголем, шкідлива праця, стреси, гіподинамія, поганий побут, наркотики, неповна чи багатодітна сім'я, гуперурбанізація	51-52
2. <i>Навколишнє середовище</i> : забруднені повітря, вода, їжа, ґрунт; рівень радіації, електромагнітні поля	20-21
3. <i>Біологічні фактори</i> : спадковість, конституція, стать, вік	19-20
4. <i>Медичні фактори</i> : щеплення проти інфекцій, медичні обстеження, якість лікування	8-9

Отже, можемо зробити висновок, що головним напрямом зусиль щодо збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я населення є покращення способу життя людей і стану навколишнього середовища. Фактори навколишнього середовища є вкрай актуальними для нашої країни, на території якої відбулася Чорнобильська катастрофа.

Великого інтересу набуває мотивація небажання мати дітей. Іншими авторами цей фактор називається: небажання зберегти вагітність, небажання батька мати дитину, небажання більше мати дітей, небажання особистих жертв, небажання обтяжувати себе і обмежитися кількістю дітей, які вже є.

Узагальнюючи вищенаведене, слід зазначити, що на репродуктивне здоров'я населення мають вплив фактори як виробничі, так і невиробничі. Причому на тлі Чорнобильської катастрофи для України зростає значущість факторів навколишнього середовища, а у зв'язку із скрутним соціально-економічним положенням в країні – шкідливі звички паління, алкоголізм, наркоманія. Це дає підстави стверджувати про створення умов для незадовільного стану репродуктивного здоров'я населення України, що у свою чергу вимагає нагального державного реагування.

Література:

1. Вандуо С.М. Поняття та система репродуктивних прав фізичних осіб [Електронний ресурс] – 2018 – Режим доступу: <https://pomichnyk.org/publikatsiji/ponyattya-ta-systema-reproduktyvnyh-prav-fizychnyh-osib.html>.
2. Мокрецов С.Є. Фактори, які визначають стан репродуктивного здоров'я населення [Електронний ресурс] – 2013 - Режим доступу: [file:///C:/Users/User/Downloads/Nvamu_upravl_2012_2_18%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Nvamu_upravl_2012_2_18%20(1).pdf).
3. Штогрин О.П. Проблеми гендерної рфівності у сфері репродуктивних прав людини [Електронний ресурс] – 2016 – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-2/doc/2/211.pdf>.

4. Крапівіна А.А. Гендерні особливості в забезпеченні рівності в охороні репродуктивного здоров'я [Електронний ресурс] – 2016 – Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/Uzn_2012_4_22.pdf.

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ З ПРЕЛЕГАТУ

Ковальчук Ярослав Вадимович

провідний юрисконсульт служби приміських пасажирських перевезень регіональної філії «Південно-Західна залізниця» акціонерного Товариства «Українська залізниця»

В залежності від чиста осіб, які вчиняють дії, що в свою чергу спрямовані на появу, зміну або припинення відносин, врегульованих правовими нормами, прелегат є одностороннім правочином. Які різновиди зобов'язань з'являються з даного юридичного факту – договірні або недоговірні?

Станом на сьогоднішній день, офіційна доктрина цивільного права охоплює велику кількість недосліджених питань, які охоплені інститутом спадкування. Зокрема наразі в юридичній літературі майже відсутні наукові розвідки про те, який різновиди зобов'язань виникають з прелегату – договірні або недоговірні. Сподіваємося, що зміст даної праці, будучи чітким і зрозумілим, zarazом стане надійним підґрунтям для подальших змістовних досліджень даної проблеми, а також інших спірних питань спадкового права.

На наше переконання, за правовою підставою свого можливого виникнення майнові зобов'язання, виникаючі з прелегату, мають недоговірний характер. Доцільність такого підходу ми спробуємо підтвердити такими доводами.

По-перше, цивільним правовідносинам властива ціла низка юридичних рис. Зокрема чіткий та недвозначний зміст однієї зі вказаних ознак полягає в тому, що безпосередню участь в таких стосунках мають реальну можливість взяти різні за своїм статусом суб'єкти, наприклад, фізичні особи [1, с. 63].

Непросте життя таких осіб складається з різноманітних юридичних фактів. Вищезазначені обставини є достатніми підставами для можливого виникнення тих чи інших правових відносин (наприклад, адміністративних, кримінальних, цивільних й т. д.) безпосередніми учасниками є згадані особи [2, с. 732].

Наукова література охоплює багатогранну класифікацію юридичних фактів. Зокрема треба зазначити, що за юридичною підставою можливого

виникнення всі зобов'язання, утворюючи багатогранну систему, водночас поділяються на: 1) договірні; 2) недоговірні [3, с. 393].

Кожному зі вказаних груп юридичних фактів притаманні відповідні ознаки. Зокрема під недоговірним зобов'язанням нам потрібно розуміти зобов'язання, що виникає не з договору, а на підставі іншого юридичного факту (наприклад, одностороннього правочину) [4, с. 221].

Така ознака властива цілій низці різних правочинів, наприклад, «прелегату». Вищевказане судження пояснюється тим, що один спадкоємець за заповітом, зобов'язуючи іншого спадкоємця за заповітом обов'язок передати певні блага, яким в свою чергу властивий лише майновий характер, водночас не погоджує таку правомірну дію з тими чи іншими учасниками цивільних правовідносин (наприклад, заповідачем, нотаріусом й т. д.).

По-друге, чинне законодавство, будучи багатогранним, одночасно гарантує всім учасникам цивільних відносин цілу низку майнових та немайнових прав. Зокрема, як передбачено ч. 1 ст. 1237 ЦК України, заповідач може встановити в своєму заповіті так званий «заповідальний відказ» [5, с. 33].

Вищевказаному юридичному факту притаманні різні за своєю суттю ознаки. Зокрема залежно від кількості осіб, які вчиняють правомірні та добросовісні дії, спрямовані на встановлення, зміну або припинення цивільних правовідносин, заповідальний відказ є одностороннім правочином [6, с. 130].

Посідаючи одне з помітних місць в злагодженій системі юридичних фактів, така правомірна дія характеризується великою кількістю різних властивостей.

Скажімо майновому зобов'язанню, яке виникає з одностороннього правочину, властивий суцільно недоговірний характер [7, с. 17].

В науковій літературі присутні різні за своїм правовим змістом класифікації юридичних фактів, кожен з яких є надійною підставою можливого виникнення правових відносин. Зокрема одним з можливих видів заповідального відказу є заповідальне розпорядження, що називається «прелегатом» [8, с. 6].

Між вищевказаними юридичними фактами існує відповідний взаємозв'язок. Скажімо заповідальний відказ і прелегат співвідносяться між собою не інакше, як одні з основних категорій багатоаспектної та систематизованої діалектики, що в свою чергу називаються «загальним» та «одиничним».

Таким чином, враховуючи зазначені судження, можна стверджувати про те, що вказаним розпорядженням властива ціла когорта спільних юридичних рис. Зокрема недоговірним є майнове зобов'язання, яке,

маючи майновий характер, водночас виникає із заповідального відказу та прелегату.

Література:

1. Домусчі С. Д. Сутність цивільних правовідносин // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць / Одес. нац. юрид. акад. - Одеса: Юрид. л-ра, 2008. - Вип. 41. - С. 60-64.
2. Гордєєв В. В. Правова природа юридичного факту. - Держава і право. — 2011. — Вип. 51. — С. 732-737.
3. Харитонов Є. О. Цивільне право України: підруч. / Є. О. Харитонов, О. В. Старцев. – 2-е вид., переробл. і доп. – К.: Істина, 2007. – 816 с.
4. Цивільне право України: навч. посіб. / кол. авторів; за ред. Г. Б. Яновицької, В. О. Кучера. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 468 с.
5. Цибульська О. Ю. Правове становище відказоодержувачів за заповідальним відказом // Актуальні проблеми держави і права. - 2009. - Вип. 51. - С. 33-37.
6. Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні: Становлення і розвиток: Монографія, 2-ге вид. – К.: КНТ, 2007. – 288 с.
7. Ігнатенко В. Заповідальний відказ і заповідальне покладення як види позадоговірних зобов'язань / Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 6. – С. 17-22.
8. Копылов А. В. Дарение по завещанию и на случай смерти в Древнем Риме // Вестник Санкт-Петербургского университета. 2016. Серия 14: Право. Вып. 4. - С. 4-15.

ДОКТРИНА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВАМИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В ПЕРІОД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА НОВОГО ЧАСУ

*Кузьменко Кристина Олександрівна
аспірант юридичного факультету Сумського національного аграрного
університету*

З розпадом Римської Імперії не були втрачені основні напрацювання та досягнення римських юристів у сфері приватного права. Крім того, більшість європейських країн не тільки заклало фундамент юридичної освіти на основі досліджень і кодифікацій римського права, але й з успіхом проводило його рецепцію, що стало однією з найважливіших віх в розвитку цивільного законодавства в глобальному контексті його розгляду. Показово, що в законодавстві періоду, що розглядається можна знайти також згадку про заборону шикани, тобто дії, що формально відповідають правовим приписам, але проводяться виключно з метою заподіяння шкоди. Так, у Цивільному Уложенні об'єднаної Німеччини зустрічаємо правила про неприпустимість здійснення права, що має

єдиною метою заподіяти шкоду іншій особі, а також про обов'язок винної особи відшкодувати шкоду, заподіяну своїми умисними і недобросовісними діями¹.

У цивільному законодавстві Франції, на відміну від інших країн, не було прямого згадування терміна «зловживання правом». При цьому, судова практика у своїх рішеннях виходила з того постулату, що кожне суб'єктивне право повинно знаходити своє природне обмеження у відповідних правах інших осіб. Втручання у сферу здійснення суб'єктивного права неминуче призводить до труднощів його використання, тобто зловживання правом. Наслідками такої поведінки є обов'язок особи відшкодувати іншій стороні заподіяну шкоду. Власне, судова практика, заповнюючи прогалини цивільного законодавства щодо нормативного визначення поняття «зловживання правом», зіграла вирішальну роль у формуванні принципу неприпустимості зловживання правом. У випадках, коли особа виходила за межі належного здійснення суб'єктивного права, суди правомірно застосовували санкції статей Цивільного кодексу Наполеона і зобов'язували винну особу відшкодувати заподіяну своїми діями шкоди іншій особі. ЦК Франції передбачав, що кожна особа відповідає за шкоду, заподіяну своїми умисними або необережними діями, а також внаслідок недбалого поводження.

Прикметно, що принцип неприпустимості зловживання правом широко застосовувався французькими судами. Він не був обмежений лише сферою майнових інтересів, а поширював презумпцію сумлінної поведінки і на сімейні відносини, немайнові права громадян, а також на можливість здійснення прав у судовому процесі².

У розглянутий період відбувалося і інституційне становлення правової системи Англії. На європейському континенті Англія стала єдиною державою, відмінною рисою якою стала головна роль прецеденту. У кінцевому підсумку, саме широке поширення прецедентів викристалізувало основні положення доктрини права справедливості, що стало одним з головних надбань англійської правової системи. Право справедливості не тільки гармонійно доповнювало англійське прецедентне право, але і було свого роду механізмом боротьби з недобросовісним здійсненням суб'єктивних прав, у тому числі, і зловмисною поведінкою в сфері цивільного судочинства³.

Висловлені тези мають пряме відношення і до осмислення проблеми зловживання процесуальними правами. Цивільне процесуальне законодавство Німеччини, слідом за цивільним законодавством, сприйняло основні тези та положення, пов'язані з проблемою зловживання правом. Вирішення даної проблеми в цивільному судочинстві вбачалося у використанні такої категорії моралі як «сумлінність» в якості головного критерію належного здійснення цивільних процесуальних прав, а також конструкції законного інтересу як загальної передумови права на пред'явлення позову⁴.

Цивільний процес Франції також зіткнувся з необхідністю пошуку ефективних механізмів протидії зловживання цивільними процесуальними правами. Розуміючи можливу широку сферу зловживання правом, починаючи від затягування судового процесу до неправомірних прийомів його ведення, французький законодавець передбачив деякі засоби боротьби зі зловмисними та шкідливими процесуальними діями. Грошові штрафи і обов'язок відшкодування заподіяної шкоди стали основними механізмами впливу на недобросовісну поведінку учасників процесу.

Таким чином, в аналізовані періоди продовжився пошук найбільш ефективних засобів боротьби зі зловживання правом, але вже на новому витку розвитку правової системи європейських держав і успішної рецепції ними римського права. Цивільне процесуальне законодавство Німеччини, Франції та Англії, сприйнявши римську тезу щодо недопущення неправомірного здійснення суб'єктивного права, продемонструвало основні підходи до можливого вирішення проблеми зловживання цивільними процесуальними правами.

Література:

¹ Волков А.В. Злоупотребление гражданскими правами: проблемы теории и практики. М.: Волтерс Клувер, 2009. С. 24-25, 28.

² Волков А.В. Злоупотребление гражданскими правами: проблемы теории и практики. М.: Волтерс Клувер, 2009. С. 39.

³ Волков А.В. Злоупотребление гражданскими правами: проблемы теории и практики. М.: Волтерс Клувер, 2009. С. 42.

⁴ Аболонин В.О. Злоупотребление правом на иск в гражданском процессе Германии: Автореф. канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2008. С. 14.

Науковий керівник: Курило Микола Петрович; доктор юридичних наук, професор, Сумський національний аграрний університет

ТРЕТЕЙСЬКИЙ СУД ЯК ОРГАН РОЗГЛЯДУ СПОРІВ В ЦИВІЛЬНИХ ТА ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ

Майборода Валерій Олександрович

курсант Навчально-наукового інституту №2 Національної академії внутрішніх справ

Встановлено, що третейський суд наряду з публічними інститутами громадянського суспільства (парламентаризм, свобода друку, суд присяжних) підтримував його існування, формуючи механізм приватного правозастосування. Третейський розгляд справ займає важливе місце в системі охорони громадських прав, що в свою чергу є альтернативою

юрисдикційної форми їх захисту. На справді третейських суд являє собою не орган влади, а інститут громадського суспільства, наділений публічно важливими функціями.

Прийняття Конституції України поклало початок для розвитку нової правової держави, яку ми знаємо зараз, і, що призвело до потреби реформування та вдосконалення судової системи України. Але такий рух відбувається дуже повільно через перевантаженість судів справами, які знаходяться на розгляді і перевантаження суддів. Ще однією проблемою сучасної системи судочинства є корпоративність суддівського корпусу. Тобто мова йде про заангажованість на певних політиків, органи влади чи бізнес-групи. Такий фактор дуже негативно впливає на довіру людей до державного суду. За даними соціологів лише 1,7% населення повністю довіряє суду, і 12% лише частково довіряють. Лише біля 2% зверталися до суду і отримали там допомогу. Тому як ми бачимо постає проблема забезпечення права громадян на відкритий і справедливий розгляд його справи незалежним і безстороннім судом, що передбачено ст.6 Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини, 1950р. Саме тому, щоб не порушувати вимоги вказаної конвенції та ст.55 Конституції України, громадянам надається право вирішувати конфлікти, як у судовому порядку(державних судах) так і в позасудових (альтернативних) методів розгляду спорів.

Варто відзначити те, що сам Закон України «Про третейський суд» являє собою основу для діяльності, але він є лише правом до дій. А змістом таких дій є прийняття сторонами третейської угоди та підписання такого документа, що одночасно надає офіційності та персоніфікованої строковості, бо така угода діє на час розгляду конкретно цієї справи.

На наш погляд Третейський суд дійсно є не поганою альтернативою для вирішення питань, щодо забезпечення конституційних прав особи. І дійсно, за допомогою постійнодіючого третейського суду можна зменшити навантаження на суди загальної юрисдикції. Як показує статистика, то на кожного суддю із суду першої інстанції приходиться від 10 до 12 справ на розгляд за тиждень, в той час коли в судах інших країн, де діє третейський суд на суддів першої інстанції припадає близька 4 справ на тиждень.

Втім, ті третейські суди в якому вигляді вони є на сьогоднішній день в нашій країні, на нашу думку, є неефективними і не можуть працювати в тому ж обсязі, що й в інших європейських країнах. Проблемою є також недостатній рівень обізнаності населення щодо розгляду спорів у третейському суді. Як свідчить аналіз, близько 70% осіб захочуть звернутися зі своїм спором до господарського суду; більшість адвокатів порадять звернутися саме до звичайного суду, оскільки третейський розгляд справ не потребує участі в судовому засіданні

захисників прав сторін: ці права і так гарантуються принципами третейського розгляду. Отже, громадянам бракує достовірної інформації. До того ж рішення третейських судів часто ігнорують. Відсутній ефективний орган самоврядування третейських суддів. Третейська палата України не має статусу юридичної особи, а отже, не може повноцінно представляти інтереси всіх третейських суддів. Крім того, третейські суди здійснюють чимало зловживань для вирішення спорів ad hoc. Ці та інші проблеми практично унеможливають третейський розгляд справ.

Також слід зазначити, що деяка кількість змін, внесена до Закону вивела чималу кількість справ, що могла розглядатися даними судами і це негативно посприяло на розвиток Третейського суду в нашій державі.

Можна дійти висновку, що відсутність політичної волі з боку парламенту призвела до того, що третейські суди не можуть ефективно виконувати свої функції. Потрібно, щоб законодавець звернув увагу на переваги третейського судочинства та на законодавчому рівні сприяв усуненню перешкод для їхньої діяльності.

Тому підсумувавши всі аргументи, можна сказати, що для нормального існування Третейського суду, такого яким він має бути, необхідно створення сприятливих умов. А у випадку, коли ми маємо несприятливі умов для цього не варто використовувати цю галузь, щоб не завдавати шкоди ні нормальному судочинству, ні правам і свободам особи. Насамперед треба підготувати нормативну базу для існування цього інституту, підготувати нормальний механізм взаємодії з судами першої інстанції, чітко визначити межі та функції існування, а вже потім використовувати Третейські суди за їх призначенням.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 червня 2016 р.: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
5. Про третейські суди: Закон України від 11 травня 2004 р.: http://kodeksy.com.ua/pro_tretejs_ki_sudi.htm
6. Ізарова І. О., Ханик-Посполітак Р.Ю. Цивільний процес України: навч. посібн. для студ. юр. спец. вищих навчальних закладів. Київ: ВД «Дакор», 2018. 276 с.

7. Логінов О. А. Цивільний процес України : навч. посіб. / О. А. Логінов, О. О. Штефан. К. : Юрінком Інтер, 2012. 361 с.
8. Цивільний процес (загальна частина) : навч. посіб. 2-е вид., доп. і перероб. / кер. авт. кол. А.В. Коваленко. Дніпро : ДДУВС; Ліра ЛТД, 2017. 192 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Мартінова Маргарита Володимирівна
курсант Навчально-наукового інституту №2 Національної академії внутрішніх справ

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини - невід'ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України, адже природні ресурси є основою життєдіяльності населення та економіки держави, тому забезпечення їх збереження, відтворення та невиснажливого використання є однією з основних передумов сталого розвитку країни [1].

Політика України у сфері екології спрямована на забезпечення охорони навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, розвиток заповідної справи, поводження з відходами, геологічне вивчення надр, а також топографо-геодезичної та картографічної діяльності. Основною метою екологічної політики є забезпечення конституційного права громадян на безпечне навколишнє природне середовище [1].

Оточуюче нас довкілля практично повністю втягнуто в забезпечення життєдіяльності людини, яка вже не задовольняється різноманіттям її дарів, а беззастережно експлуатує цілі екосистеми. Як наслідок, екологічна рівновага порушена, через що виникає незворотній згубний процес в навколишньому природному середовищі.

Для боротьби з екологічними проблемами, що постають перед державою повинна існувати надійна система охорони довкілля. Охорона довкілля – це система заходів щодо раціонального використання природних ресурсів, збереження особливо цінних та унікальних природних комплексів і забезпечення екологічної безпеки. Це сукупність державних, адміністративних, правових, економічних, політичних і суспільних заходів, спрямованих на раціональне використання, відтворення і збереження природних ресурсів землі, обмеження

негативного впливу людської діяльності на навколишнє середовище [2, с. 37].

Охорона навколишнього природного середовища перетворилася в глобальну проблему, пов'язану головним чином зі зростанням антропогенного впливу. Це зумовлено демографічним вибухом, урбанізацією, що прискорюється, забрудненням навколишнього середовища відходами, надмірним навантаженням на орні землі, пасовища, ліси, водойми.

Основними заходами, спрямованими на охорону довкілля є [3, с. 97-110]:

- обмеження викидів в атмосферу та гідросферу з метою поліпшення загальної екологічної обстановки;
- створення заповідників, заказників і національних парків з метою збереження природних комплексів;
- обмеження лову риби, полювання з метою збереження певних видів;
- обмеження несанкціонованого викидання сміття.

Для отримання мінеральної сировини і палива людство вимушене використовувати дедалі глибші шари земної кори. Гірничодобувні роботи супроводжуються штучним водозниженням. Скидання стічних вод, що відкачуються, веде до забруднення поверхневих водних об'єктів різними солями, нафтопродуктами і важкими металами [3, с.100-110].

Зсуви гірських порід на територіях, що підробляються, осідання поверхні, розсіювання породи з відвалів негативно впливають на стан земельних ресурсів.

Однією з найгостріших екологічних проблем, зумовлених посиленням техногенного впливу на природне середовище є стан атмосферного повітря.

Вона включає ряд аспектів. По-перше, охорона озонового шару, необхідна у зв'язку із зростанням забруднення атмосфери фреонами, оксидами азоту тощо. До середини ХХІ ст. це може призвести, за оцінками, до зниження вмісту стратосферного озону на 15%. Подруге, зростання концентрації CO₂ (вуглекислий газ), що відбувається в основному за рахунок згоряння викопного палива, зменшення площ лісів, виснаження гумусового шару і деградації ґрунтів. До середини ХХІ ст. очікується подвоєння концентрації газу [3, с.105-110].

Також актуальним є охорона водних ресурсів. Проблема забруднення та виснаження водних ресурсів викликана зростанням використання води промисловістю, сільським і житловокомунальним господарствам, з одного боку, і забрудненням водних об'єктів — з іншого [4, с. 47].

Однією з головних екологічних проблем є погіршення стану земельних ресурсів.

Дуже важливою для людства проблемою є охорона геологічного середовища, тобто верхньої частини літосфери, яка розглядається як багатокомпонентна динамічна система, що перебуває під впливом інженерногосподарської діяльності людини і, в свою чергу, певною мірою визначає цю діяльність. Найголовніший компонент геологічного середовища це гірські породи, що містять нарівні з твердими мінеральними і органічними компонентами газу, підземні води. Особливо великий негативний вплив на довкілля від техногенних катастроф, найбільша з яких у ХХ ст. — на Чорнобильській атомній електростанції, що сталася в Україні [3, с. 107-109].

Екологічна ситуація в Україні потребує залучення широкого кола населення до розв'язання екологічних проблем, тісної взаємодії з громадськими екологічними організаціями, підтримки їх ініціативи та конкретних пропозицій, що відповідає і передбачено екологічним законодавством України.

Література:

1. Закон України про охорону навколишнього природного середовища від 25.06.1991 № 1264-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
2. Хільчевський В.К., Забокрицька М.Р., Кравчинський Р.Л. Екологічна стандартизація та запобігання впливу відходів на довкілля / В.К. Хільчевський, М.Р. Забокрицька, Р.Л. Кравчинський. — К.: ВПЦ "Київський університет". — 2016. — 192 с.
3. Радченко А.М. Проблеми охорони навколишнього середовища у світі і в Україні: механізми державного управління щодо їх усунення / А.М. Радченко. — К.: "Державне управління". — 2017. — С. 97 – 110.
4. Водний кодекс України // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2001. — № 37, 38. — Ст. 189

ДОГОВІР ДАРУВАННЯ ТА ЕТАПИ ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ

Марчук Катерина Олександрівна

здобувач вищої освіти Навчально наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ

Договір дарування є одним із найстаріших та найпоширеніших цивільно-правових договорів. Загальноприйнятим є те, що з покон віків кожен індивід в процесі життя дарує та отримує подарунки. Без цього не

обходиться жодне свято, день народження, ювілей, весілля та різні урочисті події. Поруч з цим, подарунки можуть бути і безумовними, тобто, подаровані не залежно від певної календарної події. І саме для цінних подарунків необхідне чітке закріплення на нормативній арені, задля грамотного оформлення та уникнення непорозумінь.

Якщо взяти до уваги всі договори, які властиві цивільному праву, то з впевненістю можна сказати, що договір дарування – один із найприємніших і найблагородніших договорів. Основу змісту договору дарування складає основна вимога – безоплатність, а соціальне значення визначається безоплатністю. Через те, що цей договір не складний за змістом, та не має певних обмежень, він не був достатньо дослідженим на науковій арені. Це можна пояснити тим, що в тогочасному Цивільному кодексі УРСР 1963 року (далі – ЦК УРСР) [1] регулювання цього договору відбувалось тільки двома статтями.

Щодо Цивільного кодексу України 2003 року (далі – ЦК України) [2], то завдяки ньому значно змінилось правове регулювання дарування.

Історія становлення договору дарування бере свій початок з римського права, де договір дарування виступав окремим інститутом та не належав до жодного з існуючих типів договору. З латинської договір дарування переводиться як *actumdonationis*, і в період римського права визнався як неформальна угода, відповідно до якої одна сторона, тобто дарувальник, надавав іншій стороні, який визначався як обдарований, будь-які цінності за рахунок свого майна, основна мета – виявлення щедрості до обдарованого [3, с. 123-124].

З часом, коли відбувалась еволюція римського права, то на новий рівень вийшли і відносини з договорів дарування, які визначались як окремі види договорів та отримали позовний захист. В умовах сучасності, договір дарування є договором, за яким одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати в майбутньому другій стороні (обдарованому) безоплатно майно (дарунок) у власність.

Саме побутові відносили зумовили найбільше поширення даного виду договору. Він станом на сьогодні укладається як щодо незначних за вартістю предметів, так і щодо таких об'єктів цивільних прав, як земельні ділянки, житлові приміщення, автомобілі, дорогоцінні метали. Щодо римського права, то там цей договір визначався як неформальна угода (*actumdonationis*), за якою «одна сторона, дарувальник, надає іншій стороні, обдарованому, які-небудь цінності за рахунок свого майна, з метою виявлення щедрості стосовно обдаровуваної особи (*animusdonandi*)» [3, с. 125].

В той час договір дарування не належав до жодної з чотирьох груп класичних римських контрактів, саме тому і не користувався позовним захистом. Обов'язкова сила визнавалася лише за обіцянкою подарувати щось, якщо вона була вчинена у формі стипуляції – усного договору, який

мав форму запитання майбутнього кредитора та співпадаючої з ним відповіддю особи, яка погоджувалася бути боржником у зобов'язанні. Щодо властивостей договору, то чіткої позиції немає, він міг бути як реальним, так і консенсуальним.

В сучасному ЦК України визначення даного договору міститься в ч. 1 ст. 717 ЦК України [2]. Дарування як договір, в силу якого майно однієї сторони (дарувальника) передається безоплатно у власність іншої сторони (обдаровуваному).

Варто зазначити, що не кожену дію, яка визначається даруванням, можна визнати договором, сам акт дарування варто відносити до інституту зобов'язального права. Даруванням визнається безоплатне навмисне відчуження будь-якого майнового права з боку однієї особи іншій, а також відчуження, що поєднується з позбавленням права для дарувальника [3, с. 126].

Кожен з учасників договірних відносин, а значить – договору дарування, наділений певним спектром конститутивних ознак, що пояснюється правовим механізмом регулювання. Договір дарування від договорів купівлі-продажу та інших, в основному відрізняється безоплатністю, яка виявляється в тому, що дарувальник, який обов'язково виступає власником майна, передаючи за власною волею майно, яке може бути рухомим, нерухомим, майновим правом, виражатися в грошовому еквіваленті чи бути цінними паперами, в якості подарунка у власність обдаровуваної особи, хоче таким чином покращити матеріальне становище, віддавши у дарунок своє майно, яким він володіє як власник.

Ще важливим аспектом є те, що виконання зустрічного обов'язку обдаровуваною особою не вимагається, адже в такому випадку порушується основна вимога договору дарування – купівлі-продажу.

Хоча договір дарування визначається як реальний, бо, вчиняючи дарування, відбувається здійснення угоди, але ніяких обов'язків з укладеного договору для дарувальника може не виникати, і обдарований також не є зобов'язаною особою, це пояснюється одностороннім характером договору дарування, дарування, як реальна угода, не породжує жодних зобов'язальних правовідносин, вважається укладеною з моменту виконання акту дарування, де обдарований, одночасно стає власником подарованого йому майна [4, с.107-108].

Оскільки договір дарування у зв'язку з зміною соціального життя населення трансформується, то в реальному часі можемо спостерігати дещо інші умови договору дарування, а також сторони цього договору. Зокрема, норми ст. 725 ЦК України не обмежуються рамками традиційного розуміння договору дарування, вони встановлюють нове правило, відповідно до якого виникає можливість покласти на обдаровуваного певний обов'язок на користь третьої особи [2].

Договір дарування від усіх інших договорів в першу чергу відрізняється тим, що дії дарувальника спрямовані на передачу майна у власність. У договорі дарування сторона яка передає іншій стороні певний дарунок безоплатно, може набувати додаткові права, якими не наділяється особа, що відчужує такий дарунок за плату, або звільняється від обов'язків, які покладаються на особу за відплатним договором.

Також потрібно зауважити, що деякі науковці схиляються до думки, що договори на безоплатній основі користуються меншою відповідальністю сторін, порівняно з договорами, де таке відчуження здійснюється за певну плату [4, с. 111].

Отже, проаналізувавши вище написане, можемо зробити проміжний висновок, що перші згадки про договір дарування сягають античних часів. З того моменту інститут договору дарування пройшов довгий період змін і трансформацій, і станом на сьогодні закріпився в Цивільному Кодексі України.

Література:

1. Цивільний кодекс Української РСР 1963р. База даних «Законодавство України». ВР України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-06> (дата звернення 10.04.2020).
2. Цивільний кодекс України № 435-IV. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата оновлення 13.02.2020).
3. Вавженчук С. Я. Парадигма юридичної природи договору дарування. Питання розвитку договірних відносин. К: 2016, С.123-130.
4. Домашенко М. В. Правовий механізм регулювання договору дарування. Львів : Магнолія, 2017. С. 107-111.

Науковий керівник: Полішко Наталія Леонідівна, старший викладач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

ЗАХИСТ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Пасічник Марина Володимирівна

здобувач вищої освіти Навчально наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ

Умовою нормального здійснення фізичною особою особистих немайнових прав є їх належний цивільно-правовий захист. Так, ст. 275 ЦК України встановлено, що фізична особа має право на захист свого особистого немайнового права від протиправних посягань інших осіб.

Захист особистого немайнового права здійснюється способами, установленими главою 3 ЦК України та іншим способом відповідно до змісту особистого немайнового права, способу його порушення та наслідків, які спричинило це порушення [1].

До змісту права фізичної особи на захист особистих немайнових прав відносять такі правомочності: вимагати не порушення цих прав; вимагати припинення всіх діянь, якими порушуються ці права; вимагати відновлення вказаних особистих немайнових прав у випадку їх порушення.

Під способом захисту цивільних прав розуміють систему заходів, що спрямовані на захист і недоторканність власності та вільне здійснення суб'єктивних цивільних прав.

Способи захисту поділяються на: загальні та спеціальні.

Загальні способи захисту сформульовані в ст. 16 ЦК України (визнання особистого права, якщо воно порушується чи оспорується; припинення дій, що порушують особисте право; визнання правочину недійсним).

Загальні способи захисту характеризуються тим, що в законі конкретизується, до яких правовідношень їх можна застосувати; апіорі вважається, що коло таких випадків є невичерпним.

Спеціальні способи захисту особистих немайнових прав встановлюються законодавцем лише в точно визначеній сфері суспільних правовідносин.

Різноманітність способів захисту особистих немайнових прав передбачає необхідність їх класифікації. Так, виділяють чотири групи способів захисту особистих немайнових прав:

– способи, застосовувати які може лише суд (визнання права, визнання оспорюваного правочину недійсним, визнання недійсним акта державного органу чи органу місцевого самоврядування);

– способи, які застосовуються не тільки судом, але й державними органами, що наділені повноваженнями щодо захисту цивільних прав в адміністративному порядку (припинення дії, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення);

– способи, що можуть бути використані стороною правовідношення як за допомогою суду, так і самостійно (відшкодування збитків, стягнення неустойки);

– самозахист, захист цивільних прав без участі суду [4, с. 19].

До спеціальних способів захисту особистих немайнових прав законодавець відносить: поновлення порушеного особистого немайнового права; спростування неправдивої інформації та суміжні способи захисту; заборону поширення інформації, якою порушено особисті немайнові права.

Захист особистих немайнових прав поряд із нормами цивільного права забезпечується нормами кримінального, трудового, адміністративного та господарського законодавства.

Законодавство України щодо захисту особистих немайнових прав не обмежується положеннями ЦК України, воно включає великий масив спеціальних нормативних актів. Будь-яка фізична особа, носій особистого немайнового права, самостійно здійснює його, так само, на власний розсуд, визначає форму і спосіб захисту порушеного права. Ефективність захисту полягає в урахуванні природи права, яке захищається. Завдання захисту – поновлення порушеного права, усунення перешкод у його здійснення, відшкодування завданої матеріальної і моральної шкоди. Способи захисту доречно поділяти на загальні і спеціальні, що і відображено в сучасному цивільному законодавстві. До загальних способів відносять: визнання права, визнання правочину недійсним, припинення дій, що порушують право особи, відновлення становища, що існувало до порушення права, відшкодування матеріальної і моральної шкоди, визнання незаконним рішення органу влади або органу місцевого самоврядування. Спеціальними способами законодавець визначив спростування недостовірної інформації; заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права, право на відповідь, право на вилучення і заміну документа, яким порушено особисте немайнове право особи.

У випадку, якщо дії, необхідні для негайного поновлення порушеного права, не вчиняються, то суд може постановити рішення щодо поновлення порушеного права, а також відшкодування моральної шкоди.

Однак, такий спеціальний спосіб захисту можна застосувати не до всіх особистих немайнових прав. Так, наприклад, неможливим видається відновлення порушення права на таємницю кореспонденції чи права на таємницю особистого життя внаслідок того, що з моменту розголошення відповідних відомостей зникає відповідне немайнове благо (таємниця), яке є об'єктом цього права. В таких випадках слід застосовувати інші способи захисту.

Спростування неправдивої інформації як спеціальний спосіб захисту особистих немайнових прав фізичної особи означає, що фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації має право на визнання особою, яка порушила особисте немайнове право інших осіб, неправомірності своїх діянь та визнання цієї інформації неправдивою, яке вчинюється у такий самий спосіб, у який була поширена неправдива інформація [3, с. 209].

У випадках, коли спростування неможливо чи недоцільно провести в такий самий спосіб, то воно повинно проходити в адекватній (схожій, максимально наближеній) формі, з урахуванням того, що спростування повинно бути ефективне, тобто охопити максимальну кількість реципієнтів, що сприйняли попереднє поширення інформації.

Ще одним спеціальним способом особистих немайнових прав є заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права. Сутність цього способу захисту полягає в тому, що у випадку коли: а) особисте немайнове право фізичної особи порушене у газеті, книзі, кінофільмі, телепередачі тощо, які готуються до випуску у світ, суд може заборонити їх випуск у світ до усунення порушення цього права; б) особисте немайнове право фізичної особи порушене у газеті, книзі, кінофільмі, телепередачі тощо, які випущені у світ, суд може заборонити (припинити) їх розповсюдження до усунення цього порушення, а якщо усунення порушення неможливе, – вилучити тираж газети, книги тощо з метою його знищення [2, с. 604].

При цьому суттєва відмінність цього спеціального способу захисту від попереднього полягає в тому, що підставою його застосування є поширення навіть правдивої інформації, але за умови, що нею порушуються особисті немайнові права, наприклад право на особисте життя, чи право на таємницю про стан свого здоров'я (дифамація).

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n1392>. Дата звернення: 25.02.2020.
2. Данильченко О.В. Цивільно-правовий захист немайнових прав фізичної особи за законодавством України / О.В. Данильченко // «Молодий вчений». 2018. № 5 (57). С. 603-607.
3. Чепис О.І., До питання самозахисту цивільних прав та законних інтересів / О.І. Чепис // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Випуск 35. С. 209.
4. Яворицький Д. Правове регламентування захисту особистих прав громадян / Д. Яворицький // Український часопис. 2013. №3. С. 18-20.

Науковий керівник: Полішко Наталія Леонідівна, старший викладач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ТРУДОВИХ НОРМ

Снігур Лариса Петрівна

кандидат економічних наук, Університет державної фіскальної служби України

Міжнародні трудові норми, як і будь-які інші правові норми, створюються державами для досягнення певних цілей. Мета правового регулювання, що здійснюється за допомогою міжнародних трудових норм, полягає в захисті трудових прав працівників і їхніх професійних організацій шляхом встановлення певних юридичних і фактичних гарантій цих прав і тим самим поліпшують умови праці і побуту працівників в різних країнах.

Міжнародні трудові норми – це правила, які створено для регулювання відносин у галузі праці, прийнято державами в рамках міжнародних організацій або на основі міждержавних домовленостей, в чітко визначеному порядку (процедурі), у формі міжнародних договорів, що носять обов'язковий характер, встановлюють права і обов'язки, виконання яких забезпечується контрольним механізмом міжнародних організацій (міжнародного договору) [1, с. 62].

За змістом міжнародні трудові норми поділяються на загальні та спеціальні. Загальні норми класифікуються наступним чином: загальні питання праці; зайнятість населення; трудовий договір; право на об'єднання; робочий час; час відпочинку; заробітна плата; охорона праці тощо.

Міжнародні трудові норми в своєму становленні і розвитку пройшли довгий і складний шлях. Щодо періодизація розвитку міжнародних трудових норм: початковий етап – це 1904-1918 роки, до утворення Ліги Націй та Міжнародної організації праці, який можна назвати часом зародження міжнародних трудових норм (так званого міжнародного робочого права).

Другий етап – із 1919 року по 1944 рік. Після закінчення Першої світової війни і перебудови повоєнної Європи почалися процеси переміщення капіталу і людської міграції. Також, у цей період створено Міжнародну організацію праці (далі – МОП). Міжнародні трудові норми, прийняті в цей період, в своїй основі носять загальний характер – це норми про примусову працю, працю жінок, працю підлітків, страхування на випадок хвороби, інвалідності, втрати годувальника, безробіття, професійні захворювання тощо.

Третій етап – із 1945 року по 1976 рік, коли Міжнародна організація праці відреагувала на виклики часу, що знайшло відображення в одному з важливих документів, а саме в Декларації МОП «Про цілі та завдання Міжнародної організації праці». Основна увага даного документу

спрямована на те, що з появою транснаціональних компаній істотно змінилися й трудові відносини: розширення виробництва дозволило скоротити безробіття; підвищилася продуктивність праці; з'явилася тенденція щодо скорочення робочого часу; підвищилася оплата праці; збільшилась кількість працюючих, що призвело до зростання кількості членів профспілок.

Четвертий етап – 1977 - 1991 роки. У 80-ті роки в нових історичних і економічних умовах на зміну фордизму приходить пост фордизм. Ці зміни позначаються на «якісному» розвитку працівників і в цілому на розвиток трудового права: інформаційні технології також породили нові форми внутрішньої організації та управління; бізнес став багатoproфільним; місце некваліфікованих і низько кваліфікованих працівників зайняли працівники високої кваліфікації та організації праці; місце повної зайнятості працівників поступається робота з тимчасовою зайнятістю населення; знижується число членів профспілки.

Міжнародна організація праці, у відповідь на зміни в світі, приймає Тристоронню декларацію принципів, що стосуються багатонаціональних корпорацій і соціальної політики (Женева, 16 листопада 1977 рік).

Здійснення господарської діяльності характеризується переважно виходом за межі однієї держави. Ця риса притаманна транснаціональним корпораціям (далі — ТНК). У науковій літературі вказується, що слово «корпорація» в перекладі з латинської мови означає об'єднання, спілки, які створюються для досягнення певних цілей. «Транснаціональний» — такий, що виходить за межі однієї держави, пов'язаний з міжнародною або регіональною діяльністю. Отже, ТНК — це спілки, об'єднання, діяльність яких не обмежена рамками однієї нації або держави.

ТНК притаманні такі ознаки: економічно єдина система; група самостійних підприємств; діяльність проводиться на території кількох держав; структурні підрозділи є суб'єктами національного права; керівництво та контроль здійснюється з єдиного центру; корпорація знаходиться поза юрисдикцією окремої держави, групи держав або міжнародних організацій.

Діяльність ТНК знижує роль держави в регулюванні трудових відносин. На думку окремих зарубіжних вчених, ТНК — це спонсори глобалізації і проблем зайнятості, найбільш впливові її учасники. Держави змушені підтримувати діяльність ТНК, а це впливає на зниження рівня охорони праці та державного нагляду. Обґрунтовується, що діяльність ТНК неможливо розглядати поза дією міжнародних трудових норм. На думку автора, міжнародні трудові стандарти знаходять своє відображення в актах компаній; зростаюча активність діяльності ТНК впливають на нормо творчість міжнародних «глобальних» і регіональних організацій.

П'ятий етап – 1992-2000 роки характеризується розвитком міжнародної нормо творчості в сфері праці. У цей період до нормотворчої діяльності МОП і ООН в галузі праці приєднується Європейський Союз, а

також починає розвиватися регіональна норма творчість у сфері праці. В рамках зазначених утворень розробляються правові документи, що стосуються регулювання трудових відносин.

Міжнародні принципи і стандарти в галузі праці отримують своє закріплення і розвиток в актах регіональних організацій. У 1998 році МОП прийняла Декларацію «Про 11 основних принципів та прав у сфері праці», яку держави зобов'язані дотримуватися в силу членства в цій організації.

Шостий етап – із 2001 року і до сьогодні. Глобалізація впливає на економіку будь-якої держави, трудові відносини та ринок праці. Її посилення призводить до розширення сфери надомної роботи; збільшення числа працівників, зайнятих неповний робочий день; розширенню можливостей укладення строкових трудових договорів; зміни практики колективних переговорів; росту числа безробіття; ослаблення ролі національних профспілок; появі відмінностей в правовому регулюванні праці державного та «недержавного» секторів економіки.

Незважаючи на послаблення ролі національних профспілок, в цей період на розвиток міжнародних трудових норм значний вплив мають міжнародні профспілкові об'єднання, які виступають ініціаторами прийняття нових документів в області міжнародно-правового регулювання праці. У центрі їх уваги знаходяться питання правового регулювання праці мігрантів, жінок, створення і діяльність профспілкових організацій, дотримання міжнародних трудових норм роботодавцями.

Основний напрямок, в якому на сьогоднішній день розвиваються міжнародні трудові норми – це створення умов для просування ідеї гідної праці: трудова зайнятість; недопущення дискримінації; рішення проблем дитячої праці; трудова реабілітація інвалідів; розвиток соціального партнерства; рішення питань праці мігрантів і членів їх сімей; гендерна рівність; діяльність ТНК в поєднанні з державною політикою і міжнародними стандартами [2, с. 58].

Отже, Міжнародні норми про працю містяться в численних документах, які є результатом співпраці держав щодо поліпшення умов праці та охорони трудових прав робітників. Ці документи є джерелами міжнародного трудового права, існування якого в якості особливої галузі або підгалузі міжнародного права вже давно обґрунтовується як вітчизняними, так і зарубіжними юристами.

Література:

1. Вишновецька С.В. Поняття норми трудового права // Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наук. праць. Вип. 82. 2000. 60–64 с.
2. Івчук Ю.Ю. Теоретичні підходи до системи трудового права України в умовах ринкової економіки : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення». Східноукраїнський національний ун-т ім. В.І. Даля. Луганськ, 2004. 175 с.

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

**СТАНДАРТ ДОКАЗУВАННЯ ПОЗА РОЗУМНИМ СУМНІВОМ:
ПРАКТИКА ВЕРХОВНОГО СУДУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З
ПРАВ ЛЮДИНИ**

Строга Єлизавета Олександрівна

студентка 3 курсу 6 групи, Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Невід'ємною складовою будь-якої правової демократичної держави є дотримання принципу верховенства права (Rule of law) як фундаментальної правової доктрини. Дана засада означає, що права і свободи людини визначають зміст і спрямованість організації та діяльності державної влади, зокрема у площині відправлення правосуддя. Особливої уваги при цьому заслуговує ефективність реалізації вищенаведеного «мірила правовладдя» у кримінальному провадженні, оскільки під час здійснення останнього можливе найбільш істотне обмеження або навіть порушення прав людини.

Слід зазначити, що вагомим кроком на шляху дотримання змагальності процесу та забезпечення справедливого судового розгляду, стало закріплення в Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК) положення про стандарт доказування «поза розумним сумнівом» (beyond reasonable doubt). Так, відповідно до ч. 2 ст. 17 КПК будь-яка особа має бути виправдана судом, якщо сторона обвинувачення не доведе її винуватість поза розумним сумнівом [1].

Звичайно, з одного боку, встановлення такої гарантії вмотивованості судового рішення позитивно вплинуло на всю сферу кримінальної юстиції. Однак, з іншого боку, актуальним все ще залишається питання щодо правильного практичного застосування вказаного стандарту доказування.

Для розв'язання цієї проблеми проаналізуємо деякі рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) та найвищої національної судової інстанції – Верховного Суду (далі – ВС).

Так, у справі «Севтап Везнедароглу проти Туреччини» (Sevtap Veznedaroglu v. Turkey) ЄСПЛ зазначив, що доказування «поза розумним сумнівом» відображає максимальний стандарт, який застосовується у разі притягнення особи до кримінальної відповідальності. Ніхто не повинен позбавлятися волі або піддаватися іншому покаранню за рішенням суду, якщо вина такої особи не доведена «поза розумним сумнівом» [2].

У рішенні по справі «Рінгвольд проти Норвегії» (Ringvold v. Norway) від 11.02.2003 Суд акцентував на тому, що стандарт доказування у кримінальних справах має бути вищий, ніж у цивільних [3].

Варто також згадати рішення від 18 січня 1978 року у справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» (Ireland v. the United Kingdom) в якому закріплено: «судове рішення може ґрунтуватися лише на тих доказах, які відповідають стандарту доказування «поза розумним сумнівом», тобто, якщо вони впливають із досить переконливих, чітких та узгоджених висновків або безперечних фактів. До того ж, наявність будь-яких сумнівів ніяким чином не може узгоджуватись з наведеним стандартом» [4].

Останнє твердження знайшло відображення у вітчизняному законодавстві, а саме в ч. 4 ст. 17 КПК, де наголошується, що усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи [1].

Показовим саме для нашої держави є рішення у справі «Коробов проти України» (Korobov v. Ukraine) від 21 жовтня 2011 року [5], де ЄСПЛ вкотре підкреслив значення застосування критерію доведеності «поза розумним сумнівом» та продублював тлумачення його змісту, наведеного у раніше прийнятому рішенні у справі «Ірландія проти Сполученого Королівства».

Як бачимо, даний міжнародний судовий орган висловлює сталу позицію до застосування стандарту доказування у кримінальному провадженні. На відміну від ЄСПЛ, практика національних судів не є одноманітною та узгодженою, а тому Верховним Судом було прийнято низку постанов.

Так, у рішенні від 12.06.2018 у справі № 712/13361/15 ВС вказав наступне: «обвинувальний вирок може бути постановлений судом лише в тому випадку, коли вина обвинуваченої особи доведена поза розумним сумнівом. Тобто, дотримуючись засади змагальності, та виконуючи, свій професійний обов'язок, передбачений ст. 92 КПК України, обвинувачення має довести перед судом за допомогою належних, допустимих та достовірних доказів, що існує єдина версія, якою розумна і безстороння людина може пояснити факти, встановлені в суді, а саме – винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, щодо якого їй пред'явлено обвинувачення» [6].

Крім того, ВС у постанові від 4.07.2018 у справі № 688/788/15-к зауважив: «для дотримання стандарту доведення поза розумним сумнівом недостатньо, щоб версія обвинувачення була лише більш вірогідною за версію захисту. Законодавець вимагає, щоб будь-який обґрунтований сумнів у тій версії події, яку надало обвинувачення, був спростований фактами, встановленими на підставі допустимих доказів, і єдина версія, якою розумна і безстороння людина може пояснити всю сукупність фактів, установлених у суді, – є та версія подій, яка дає підстави для визнання особи винною за пред'явленим обвинуваченням» [7].

Таким чином, стандарт доказування – це встановлена межа достатності доказів, яка дозволяє не тільки судді, а й будь-якій незацікавленій особі дійти висновку, що наведена обвинуваченням версія є єдиним розумним поясненням досліджуваної події. При цьому, вимога

доведення поза розумним сумнівом ставиться як до розглядуваних обставини в цілому, так і до кожного елементу, який необхідний для правової кваліфікації вчиненого кримінального правопорушення, окремо.

Якщо ж достатність доказів для доведення винуватості особи в суді не встановлена, а можливості отримання нових вичерпані, то кримінальне провадження підлягає закриттю (п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК). У разі, коли все ж таки відбувся судовий розгляд кримінальної справи і за його результатами не доведено, що: кримінальне правопорушення вчинене обвинуваченим; в діянні обвинуваченого є склад кримінального правопорушення, – суд зобов'язаний ухвалити виправдувальний вирок (п.п. 2, 3 ч. 1 ст. 373 КПК) [1].

Підсумовуючи, потрібно зазначити, що, хоча КПК і не містить тлумачення змісту поняття стандарту «поза розумним сумнівом», однак сформована ВС та ЄСПЛ практика надає змогу судам першої та апеляційної інстанції постановляти законне та вмотивоване рішення, що, зі свого боку, дозволяє забезпечити право людини на справедливий суд, закріплене у п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 05.05.2020)
2. *Sevtap Veznedaroplu v. Turkey*: European Court of Human Rights judgment 23.08.2016. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58897> (дата звернення: 05.05.2020).
3. *Ringvold v. Norway*: European Court of Human Rights judgment 11.05.2003. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-183593> (дата звернення: 06.05.2020).
4. *Ireland v. the United Kingdom*: European Court of Human Rights judgment 23.08.2016. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57506> (дата звернення: 05.05.2020).
5. Коробов проти України: рішення Європейського суду з прав людини від 21.10.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_790 (дата звернення: 17.04.2020).
6. Постанова Верховного Суду від 12.06.2018 спр. № 712/13361/15. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74777387> (дата звернення: 23.04.2020).
7. Постанова Верховного Суду від 04.07.2018 спр. № 688/788/15-к. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75286445> (дата звернення: 23.04.2020).

Науковий керівник: Беспалько Інна Леонідівна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Господарське право. Господарське процесуальне право. Екологічне право. Земельне право. Аграрне право. Фінансове право. Банківське право

АГРАРНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ. СПІВПРАЦЯ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ: ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

*Боринська Олена Вадимівна
студентка агробіотехнологічного факультету, Одеський державний аграрний університет*

Вступ. Збільшення експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції надало можливості виходу в зону вільної торгівлі між Україною і Європейським Союзом.

Угода про асоціацію (“сільське господарство та розвиток сільських територій”) Закріпила принципи праці з Європейським Союзом.

Європейська інтеграція суттєво впливає на сучасний розвиток аграрного законодавства України. Парламент України Законом від 16 вересня 2014 року № 1778 – V II ратифікував асоціацію між Україною і Європейським Союзом, про співтовариство з атомної енергії.

Прийнявши цей документ Закон, Україна тим самим визнала важливість та необхідність адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу. Важливе місце в угоді про асоціацію (ст.403) належить питанням розвитку сільського господарства.

У додатку до глави 17 (сільське господарство та розвиток сільських територій) в якому закріплено що рішення, директиви, регламенти, які містяться в додатках – це є частиною юридичних стандартів, і повинні розглядатися Україною в процесі наближення вітчизняного законодавства до відповідних нормативних актів Європейського Союзу. Але для втілення цих положень в життя необхідно проводити обмін знаннями, ділитися передовим досвідом у цій галузі шляхом проведення формаційних заходів.

Законодавство України повинно розвиватися в напрямку захисту селянина, еквівалентному обміну між промисловими товарами та продукцією сільського господарства, подальшим розвитком різноманітних форм власностей. Діюче аграрне законодавство України характеризується значною кількістю нормативних актів різної юридичної сили, розкиданих по законодавчих та підзаконних актах, маючи відношення до інших галузей права. А є такі, що суперечать чинному аграрному законодавству, мають двояке тлумачення.

Висновок. З урахуванням вищенаведеного, можна констатувати, що пріоритетний напрямок подальшого розвитку чинного аграрного

законодавства - його адаптація та гармонізація до законодавства Європейського Союзу, орієнтуючись на Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом

Література:

1. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 р. № 806-р. Ст. 3088.
2. Гребенюк М. Регулювання продовольчої безпеки у законодавстві Європейського Союзу та України. Київ: Видавництво Міністерства юстиції України.

Науковий керівник: Орлова Вікторія Олександрівна, кандидат юридичних наук, викладач кафедри економічної теорії і економіки підприємств, Одеський державний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ВЕЛИКИХ КОНЦЕНТРАЦІЙ РИНКУ: ЕКОНОМІЧНІ І СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

Цирфа Галина Олександрівна

кандидат історичних наук, доцент, Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського

Економічна концентрація є всесвітньо розповсюдженим явищем, яке зустрічається майже в усіх галузях економіки. Якщо розглядати економічну сторону концентрації, то це явище однозначно є корисним, адже завдяки економічній концентрації відбувається зниження виробничих витрат і помітне підвищення ефективності діяльності підприємства, з'являється рентабельність виробництва, вихід на нові ринки, створення нових вартостей і отримання з цього вигоди тощо. Потужною є вертикальна концентрація, при створенні якої інтегровані структури досягають синергічного ефекту, але такий ефект може бути як позитивним, так і негативним. Така концентрація може бути і, на жаль, дуже часто є, - суттєвою загрозою зменшення конкуренції на ринку. На сьогодні економічна концентрація набуває все більших масштабів і у більшості випадків вона є владно-управлінською.

Дослідженням питань концентрації переймалися чимало зарубіжних учених, зокрема Бергман Х., Гейц В., Кизим Н., Мільнер Б. та інші. До них доєдналися і вітчизняні дослідники, такі як: Андрійчук В., Базилевич В., Горняк О., Ігнатюк А., Карпенко Н., Костицький В., Лагутін В., Месель-Веселяка В., Кропивка М., Мельник Л., Пасхавера Б. та ін. І все ж

проблемні питання концентрації залишаються не до кінця виявленими та потребують комплексного наукового дослідження, зокрема слід ще належним чином дослідити явища, які стимулюють процеси концентрації ринків в національній економіці.

Останнім часом в Україні у галузях економіки формуються нові пріоритетні напрями і в першу чергу в тих галузях, де активно розвиваються ринкові відносини. Величезний потенціал Україна має в аграрній промисловості. Сучасний аграрний бізнес модернізується та переходить на новий етап свого розвитку. Через утворення великих формувань та складних інтегрованих структур формується нова карта агробізнесу. В цих умовах великомасштабні самостійні підприємства а також холдингові структури продовжують нарощувати свій земельний капітал і, таким чином, на сьогоднішній день мають переваги в багатьох напрямках господарювання.

Концентрація ринків та капіталу - це процес, який триває вже помітний історичний період, зокрема, це складне явище досліджував ще К. Маркс. Великим концентраціям (великим компаніям) потрібен час для формування і розширення ресурсної бази, що сприяє досягненню бажаного прибутку - головного стимулу господарської діяльності. У свою чергу малі конкуренти по відношенню до великих компаній поступово скорочуються. На жаль, ці процеси своїм довготривалим розвитком не привертали належної уваги громадськості, а така ситуація, на нашу думку, є небезпечною, адже можна не помітити ту межу, яка поступово перетинається. Навіть не важливим може бути і той факт, що велика концентрація досягається за рахунок підвищення ефективності виробництва. Небезпечність полягає в тому, що великі компанії, які створюють потужний бізнес в умовах великої концентрації безжалісно усувають з ринку конкуренцію. Високий рівень концентрації сам по собі створює більш високі бар'єри для входу на ринок. Ці бар'єри є суттєвою перепорою для нових учасників, які намагаються конкурувати з великими компаніями а останні, користуючись своїм становищем на ринку, залучають більше капіталу та людських ресурсів. Вони тимчасово підтримують низькі (демпінгові) ціни на ринку, залучаючи при цьому потрібних фахівців задля подолання тимчасових труднощів (адже у них на цей час більше ресурсів ніж у конкурентів). Ось тут і проявляються проблеми конкурентного розвитку суб'єктів господарювання. Фактично велика компанія стає безальтернативною у своїй діяльності на певному ринку і починає диктувати свої правила.

У проблемах концентрації не можна оминати і питання соціального аспекту. Переслідуючи мету – отримання максимального прибутку, приватні компанії, у своїй більшості, не беруть до уваги соціальні питання суспільства, особливо, якщо ці питання суперечать цілям, що ставлять

перед собою компанії. Крім того, вони, як через свою роль в економіці, так і через здатність підтримувати політичні сили, мають значний вплив на законодавчу та виконавчу владу, і через них шукають сприятливу правову базу та індивідуальних рішень. Це дозволяє таким привілейованим компаніям витіснити з ринку незалежний середній клас та більш дрібних конкурентів. Через такий стиль господарювання спостерігається також збідніння постачальників сировини у сільському господарстві, адже користуючись своїм монопольним становищем компанії-господарі платять принизливо низьку ціну постачальникам сировини. Нерівномірність розподілу ресурсів та прав власності призводить до дезінтеграції сільських громад, починають зникати середні і малі підприємці, втрачається місцева культура та традиції. Відбувається жорстка диференціація та маргіналізація у структурі населення, а також посилюється його міграція. До цього слід додати, що на сьогодні, в умовах постійних непередбачуваних змін, та суспільної нестабільності а також через не прогнозовані рішення влади, люди постійно перебувають у мобілізованому стані.

В українському законодавстві визначення «економічна концентрація» відсутнє, натомість міститься перелік корпоративних процесів, що визнаються концентрацією та таких, що не визнаються концентрацією. Такий перелік наведено у ст. 22 Закон України «Про захист економічної конкуренції». Виходячи з переліку цієї статті, концентрацію вважається злиття та приєднання суб'єктів господарювання, набуття контролю одним суб'єктом над іншим шляхом набуття активів, або шляхом призначення або обрання на посаду керівника, заступника керівника спостережної ради, правління, іншого наглядового чи виконавчого органу суб'єкта господарювання особи, яка вже обіймає одну чи кілька з перелічених посад в інших суб'єктах господарювання, або створення ситуації, при якій більше половини посад членів спостережної ради, правління, інших наглядових чи виконавчих органів двох чи більше суб'єктів господарювання обіймають одні й ті самі особи, створення суб'єкта господарювання двома і більше суб'єктами господарювання тощо [1].

Не будемо наводити повний перелік дій, які вважаються концентрацією, визначений зазначеною статтею у спеціальному Законі, з урахування посилання на цей законодавчий акт. Повернемося до розкриття проблем у визначеному вище пріоритетному напрямі економіки і зазначимо, що в умовах, які склалися нині в Україні актуальним є дослідження питання концентрації земельних ресурсів із врахуванням сучасного стану, як земельного, так і антимонопольного законодавства України та наявного досвіду провідних європейських країн. На відміну від провідних країн ЄС, Україна не здійснює комплексний і належний

державний контроль за діяльністю асоційованих підприємств та холдингових компаній. Така ситуація виникає через довготривалу законодавчу, управлінську і кадрову кризу в державі, а також обрання українським урядом політики підтримки латифундистів, а не політики підтримки малого та середнього фермерства. На жаль, за всі роки незалежності держави в Україні так і не було сформовано повноцінний земельний кадастр. Це своєю чергою ускладнює проведення дослідження щодо ефективного використання сільськогосподарських земель.

Стимулювання та захист конкурентного середовища та конкурентних відносин є пріоритетним завданням кожної держави, яка повинна мати відповідне потужне антимонопольно-конкурентне законодавство та свій потужний державний орган зі спеціальним статусом в цій сфері. Тому звернемося до логічно прописаної норми, - статті 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» (АМКУ) яка визначає повноваження державної інституції в Україні зі спеціальним статусом. Ці повноваження надані АМКУ з метою визначення меж товарних ринків, отримання від учасників концентрації, інших суб'єктів товарних ринків, органів державної влади інформації, необхідної для дослідження обставин справи та винесення рішення [2].

Та, на жаль, рішення АМКУ щодо концентрації є не обґрунтовано вибірковими на користь великого бізнесу, що виливається у болісні наслідки як для економіки, так і для суспільства в цілому.

Підсумовуючи аналіз проблемних питань, що було висвітлено, зазначимо, що як державі так і АМКУ слід здійснювати дієві кроки задля того щоб доступ до ресурсів був у всіх суб'єктів господарювання країни рівним (взаємодія між суб'єктами господарювання повинна бути на підставі підприємницьких чесних звичаїв, як це відбувається у розвинених країнах) і таким чином розв'язувати економічні і соціальні проблеми, що існують в сучасний складний період. Сподіваємось, що в недалекому майбутньому в агробізнес будуть приходити чесні, ефективні підприємці та ще й інтелектуали.

Література:

1. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року № 2210-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
2. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993р. № 3659-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>

**ДЕЯКІ НЕДОЛІКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА
ІНФОРМАЦІЮ**

Ярема Оксана Григорівна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін, Львівський державний університет внутрішніх справ

Стрімкий розвиток інформаційних процесів в державі та й світі загалом свідчить про все більше набуття актуальності місця та ролі інформації у всіх державно-суспільних процесах. Ключовим серед інформаційних прав у сучасному суспільстві є саме право на інформацію, яке закріплене в Конституції України та інших правових актах, що регулюють інформаційні процеси в державі. Питання належного захисту права громадян на інформацію є актуальним в сучасних умовах розвитку демократичного суспільства та становить підвищену увагу держави до міри та меж відповідальності за порушення даного права.

В сучасній Україні сьогодні спостерігається ряд перешкод на шляху реалізації даного права як юридичного так і організаційного характеру. На основі статистичних даних встановлено, що випадків порушень права на інформацію є чимало. Так, зокрема, органи державної влади чи місцевого самоврядування часто неправомірно та безпідставно відмовляють громадянам у наданні інформації, стверджуючи, що вона належить до інформації з обмеженим доступом або здійснюють надання інформацію несвоєчасно, порушуючи закріплені в законодавстві строки надання відповідей на інформацію за інформаційними запитами чи зверненнями суб'єктів інформаційних правовідносин (фізичних, юридичних осіб). Часто мають випадки надання інформації не в повному обсязі, або такої, що не відповідає дійсності. Всі ці фактори зумовлюють необхідність застосування ефективних заходів впливу за такі зловживання, підвищення уваги до юридичної відповідальності за інформаційні правопорушення а також пошуку нових способів та методів запобігання подібним проступкам, які унеможливають реалізацію громадянами права на інформацію.

За останні десятиріччя значимість проблеми юридичної відповідальності, за порушення права на інформацію істотно зросла. Так, 3 квітня 2003 року КУпАП було доповнено статтею 212-3 «Порушення права на інформацію та права на звернення» [1] положення якої постійно уточнюються та доповнюються у зв'язку з розвитком інформаційних

відносин та прийняттям нових нормативно-правових актів у цій галузі. Зокрема, на даний час таких змін вже чотирнадцять, останні з яких внесені 02.10.2019 р.

Також законодавство потребує систематизаційної діяльності у сфері визначення підстав, механізму та процедури юридичної відповідальності особливих суб'єктів-юридичних осіб. Окрім того це вимагає чіткого визначення уповноважених органів, що можуть притягувати до відповідальності за порушення права на інформацію та меж відповідних санкцій.

Сьогодні доцільно внести і зміни до Закону України «Про інформацію» та передбачити у ньому перелік видів правопорушень що посягають на реалізацію суб'єктами правовідносин права на інформацію. Також в державі вже назріла гостра потреба у прийнятті Інформаційного кодексу (або Кодексу про інформацію), у якому б окрім розширеного переліку інформаційних прав громадян, окремим розділом визначались б інформаційні правопорушення, за які застосовуватимуться санкції в порядку чинного законодавства.

Література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України у редакції від 19.04.2020. *Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984.* додаток до № 51. С. 1122.

ПІДґРУНТЯ ФОРМУВАННЯ ГРУП НИЗОВИХ АКТИВІСТІВ – ВИКОНАВЦІВ ГОЛОДОМОРУ-ГЕНОЦИДУ

Стасюк Олеся Олександрівна

*кандидат історичних наук, генеральний директор Національного музею
Голодомору-геноциду*

Антропологічний аспект є одним із найважливіших аспектів теми Голодомору-геноциду українців, оскільки планували й здійснювали цей злочин конкретні люди. Сучасні історики все більше звертають увагу на людську сторону зумисного й спланованого вбивства голодом. Левову частку уваги науковці під час аналізу антропології Голодомору-геноциду приділяють сегменту «жертви» і менше звертаються до аналізу винуватців й носіїв пам'яті. Більше того, коли звертаються до сегменту «винуватці», то здебільшого комплексно підходять до вивчення замовників й організаторів, а от виконавців аналізують ситуативно й фрагментарно. А це тисячі осіб різних національностей, які знущалися та катували українців за вказівками радянсько-партійної номенклатури. Тобто йдеться про репресивний апарат виконавців, до складу якого входили так звані «активісти», що виконували всю брудну роботу.

Вирішальними у плані «пролетаризації» українського села були 20-ті рр. минулого століття. Тоді відбулося становлення низових активістів як знаряддя «червоного терору» на місцях. Аналіз цього питання має важливе теоретико-методологічне та практичне значення у контексті українських голодоморознавчих студій.

Після більшовицького жовтневого перевороту пауперизація та оцінка селян як бідних й принижених перетворилася на ідеологію, що відповідала марксистській економічній теорії. У її межах селяни розглядалися крізь призму меншовартості. Не випадково В. Ленін та Л. Троцький вдавалися до антиселянської риторики («безсоромні індивідуалісти», «ворожа селянщина», «найменш свідомі елементи» тощо), та закликали до руйнування старого патріархального селянства й створення нового сільського населення, тобто до так званої «пролетаризації селянства».

VII Всеросійська конференція РСДРП(б) у 1917 р. засвідчила чіткий та активний рух у напрямку націоналізації землі та рішучого знищення поміщицького землеволодіння з подальшою активізацією класової боротьби новоствореного сільського пролетаріату проти заможного селянства. Закріпив формулу соціалістичної диктатури пролетаріату «Декрет про землю» (26 жовтня (8 листопада) 1917 р.), який дозволяв

селянам самостійно забирати землю, скасовував поміщицьке землеволодіння без викупів, не передбачав винагороди великим землевласникам за привласнену в них землю.

Становлення «аграрного більшовизму» у 1917-1918 рр. (супроводжувалася «селянськими наказами», Декретом про «усуспільнення землі» від 19 лютого 1918 р., Маніфестом Тимчасового робітничо-селянського уряду України від 28 листопада 1918 р.) знайшло підтримку у значної частини українських селян. Ця пролетарська революція поглиблювала розкол на селі. З декрету РНК «Про організацію постачання селянської бідноти» від 11 червня 1918 р. фактично розпочався «великий хрестовий похід» бідного пролетарія проти «глитаїв, куркулів, спекулянтів хлібом, хабарників, порушників порядку збирання, підвезення та розподілення хліба» [2, с. 58]. У такий спосіб більшовицьке керівництво заграло з сільським пролетаріатом й створювало соціальну опору власного режиму.

Незважаючи на заяви більшовиків про збереження дрібних селянських господарств й добровільність комун, насправді впроваджуватися принцип зрівняльності. Такі дії провокували нові конфлікти між біднотою та селянами-господарями. Починаючи з серпневого пленуму ЦК КП(б)У, класова політика на селі передбачала пряме й безкомпромісне протиставлення пролетарських та напівпролетарських верств «куркульству» [3, с. 62-63]. Українські середняки (а це майже половина усіх селян) ототожнювалися більшовиками з російським «куркулем» й зараховувалися до ворогів. Очільники республіки у своїх звітах постійно наголошували, що 1919–1920-ті рр. пройшли під знаком ліквідації «куркульства». Разом із тим, на пленумі ЦК КП(б)У від 6–9 квітня 1919 р. було вирішено сформувати комітети бідноти (комбіди) із залученням до їхніх лав середнього та подекуди заможного селянства, використавши їх у боротьбі з «куркульською» контрреволюцією [3, с. 52-53].

Комбіди, разом із союзами малоземельних й безземельних селян, були органами пролетарської диктатури на селі. Й. Сталін наголошував на важливості цієї диктатури як «політичної бази соціалізму», а на шпальтах радянських газет та журналів можна було зустріти її трактування як «душі більшовизму та гегемонії пролетаріату над селянством» [1, с. 40, 46]. Для втілення методів пролетарської диктатури потрібен актив – диференційовані, декласовані та пролетаризовані селяни, для яких терор є нормою.

Провал політики «воєнного комунізму» підштовхував більшовицьку владу до угоди з селянством. Заміна на X з'їзді РКП(б) у березні 1921 р. розверстки на натуральний податок була особливим перехідним заходом, хоча керівники КП(б)У відверто вороже сприйняли нову економічну

політику (неп). Частина пролетаріату знову виявила готовність втілити гасло В. Леніна «Грабуї награвоване» й паралельно з цим на найвищому партійному рівні знову почали піднімати питання боротьби з «куркульством», орієнтуючись на послаблення соціальних позицій селян-власників.

Впродовж 1921–1922 рр. більшовики задекларували послаблення адміністративного тиску на організації сільськогосподарської кооперації. По суті, йшлося про соціалізацію великого господарства та «широку колективізацію індивідуальних незаможних господарств» [3, с. 206]. Це руйнувало економічні засади громадського селянського суспільства. До того ж після масового штучного голоду 1921-1923 років у свідомість українських селян не вкладалася користь від цієї «колгоспно-кооперативної форми власності на засоби виробництва», а тому вони залишалися прихильними одноосібним формам господарювання.

18–31 грудня 1925 р. на XIV з'їзду ВКП(б) було прийнято рішення про «генеральну лінію господарської політики – індустріалізацію народного господарства» та перехід до соціалістичної індустріалізації. Наголошуючи на провідній ролі промисловості щодо сільського господарства, Л. Троцький та Є. Преображенський вважали, що джерелом «первісного соціалістичного нагромадження» повинно бути селянське господарство, переоподаткування «куркульських та міцних господарств», а також зниження рівня життя селян. Це «соціалістичне нагромадження», на думку Сталіна, передбачало війну між «куркулями» та біднотою, а також необхідність створення «справжніх селян», які будуть прихильними до партії або стануть її членами [5, с. 304, 309].

Важливим політико-ідеологічним прийомом, що своєю чергою сприяв формуванню груп сільських активістів, підконтрольних інтересам партійного керівництва, була диференціація селян. Наприкінці 20-х рр. ХХ ст. партійна номенклатура користувалася поділом селян, або на бідняків, середняків й «куркулів»; або на батраків, бідняків, середняків і кустарів; або на бідняків, нижчих середняків, середняків, вищих середняків й куркулів. Дуже часто середняків й вищих середняків об'єднували з куркулями (інколи для цього власнику потрібно було мати у господарстві лише два коня), яким і оголошували війну. Нижчі середняки теж не були у безпеці, бо їх могли оголосити «підкуркульниками» та репресувати. Найбільш цільова аудиторія більшовиків – «безкінні або безінвентарні селяни», які становили кістяк численних груп активістів як фундаменту більшовизму на селі.

У 1927 р. на XV з'їзді ВКП(б) остаточно було вирішено долю заможних селян шляхом запровадження політики обмеження розвитку капіталізму на селі та ініціювання колективізації, яка супроводжувалася ліквідацією приватної власності на землю. Якщо у першій половині 1920-х

рр. селяни мали можливість обирати між різними формами господарювання, то починаючи з липня 1928 р. пленум ЦК приймає рішення про «об'єднання і перетворення дрібних індивідуальних селянських господарств у великі колективи». Й. Сталіна запропонував «натиснути на куркуля і витиснути у нього хлібні надлишки [4, с. 92]. Партфункціонери розглядали селян як «практично невичерпне джерело живої робочої сили», як ресурс, котрий можна й потрібно нещадно експлуатувати.

Отже, поява сільських активістів як виконавців Голодоморугеноциду 1932-1933 рр. на місцях була не стихійною, а спланованою та підготовленою акцією з боку більшовицької влади. Йдеться про вирішення більшовиками «селянського питання», під час якого відбулося: формування більшовицької моделі пауперизації та кризи у селянському соціумі; «чорний переділ» як інструмент «пролетаризації селян» («розселення»); соціальна диференціація або поділ на прошарки самих селян як елемент впровадження «різнокласової політики на селі»; культивування бідності як чесноти селянина-пролетарія; використання поняття «куркуль» у ідеологічно-маніпулятивних цілях; закріплення на державному рівні рішення про примусову колективізацію-одержавлення, для якої потрібні були виконавці на місцях; створення органів диктатури пролетаріату та «керованої народної демократії» (сільські ради, класові спілки, комнезами тощо), до складу яких входили сільські активісти.

Література:

1. Білаш Т. Аграрно-селянське питання у програмі Комінтерну // Більшовик України. – № 15 (9 травня). – Х.: Держвидав України, 1929. – С. 40–54.
2. Давыдов А. Ю. Мешочники и диктатура в России 1917–1921 гг. – СПб.: Алетейя, 2007. – 396 с.
3. Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК: в 2-х т. – К. : Політвидав, 1976. – Т. 1. 1918–1941. – 1064 с.
4. Сталін Й. Про правий ухил у ВКП(б). Промова на пленумі ЦК і ЦКК ВКП(б) у квітні 1929 р. // Сталін Й. Повн. збір. тв. – К.: Держполітвидав УРСР, 1950. – Т. 12. – 1950. – С. 1–107.
5. Сталін Й. Про чергові завдання партії на селі. // Сталін Й. Повн. збір. тв. – К.: Укрполітвидав, 1948. – Т. 6. – 1948. – С. 300–310.

**ПОВІТРЯНІ БОМБАРДУВАННЯ ВЕРЕСНЯ 1939 РОКУ:
СТАВЛЕННЯ ВОРОГУЮЧИХ СТОРІН ТА СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ**

Акімов Михайло Олександрович

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

Задовго до початку Другої світової війни майбутні супротивники розуміли її неминучість, а також вагому роль, що гратиме авіація у бойових діях. Наскільки руйнівними можуть бути наслідки повітряних бомбардувань, показали масовані нальоти італійською авіацією на Ефіопію у 1935-1936 рр. (під час яких проти мирного населення була застосована навіть хімічна зброя), а також нищівні удари німецької та італійської авіації по іспанських містах Дуранго та Герніка і японської – по Шанхаю у 1937 році.

Не можна стверджувати, що міжнародна спільнота бездіяла. Навіть у дні Мюнхенської кризи за ініціативою прем'єр-міністра Великої Британії Н. Чемберлена Ліга Націй своєю резолюцією від 30 вересня 1938 року визнала умисне бомбардування цивільного населення таким, що суперечить принципам міжнародного права, спричиняє зайві страждання та не є виправданим з точки зору воєнної необхідності [1, с. 98]. Проте це не мало жодних реальних наслідків: Німеччина та Японія залишили Лігу Націй у 1933 р., Італія – у 1937 р., тому одностайний заклик держав-учасниць був адресований в нікуди.

Так само, як і політичні рішення, марними виявилися і спроби унормування повітряної війни у міжнародному праві: і Гаазький проект відповідних правил 1923 р. [2], і проект Амстердамської конвенції про захист цивільного населення від новітніх засобів війни [3] не були прийняті. Далася взнаки і взаємна недовіра провідних держав світу, і упевненість у тому, що, як стверджували прибічники доктрини Дж. Дугласа, власна потужна бомбардувальна авіація – кращий захід стримування ворога та запобігання війни.

З огляду на це станом на 1 вересня 1939 року чинними положеннями міжнародного гуманітарного права в частині регулювання повітряної війни лишалися норми «права Гааги»:

- ст. 22 Конвенції про закони та звичаї сухопутної війни 1899 р., згідно якої право ворогуючих сторін обирати засоби ураження супротивника не є необмеженим [4];

- ст. 25 Конвенції про закони та звичаї сухопутної війни 1907 р., що забороняла атаку чи бомбардування незахищених міст, селищ тощо [5].

Декларація про заборону метання снарядів та вибухових речовин із повітряних куль чи інших подібних апаратів 1899 р. [6] була прийнята як тимчасовий акт і залишалась чинною лише п'ять років. До того ж вона стосувалася літальних апаратів легше повітря, а не літаків.

Уже в день нападу Німеччини на Польщу президент США Ф. Рузвельт закликав ворогуючі сторони, а також уряди Великої Британії та Франції утриматись від «нелюдського варварства безжальних бомбардувань цивільного населення у незахищених містах» та «урочисто підтвердити своє зобов'язання прагнення за жодних умов не вдаватись до подібного» [7]. Швидкість реакції на це звернення свідчить про важливість, що її надавали даному питанню: того ж дня Велика Британія [8] та Франція [9] поінформували про свою безумовну підтримку висловленого та про надання відповідних інструкцій власним військово-повітряним силам на випадок вступу у війну. Гітлер, виступаючи у рейхстазі з нагоди початку війни, заявив, що німецька авіація отримала наказ обмежити свої операції виключно військовими об'єктами (за умови, що аналогічним чином поводитиметься противник) [10]. Польща, висловивши свою цілковиту згоду із принциповими положеннями президентського послання, одночасно повідомила, що її територія від початку неспровокованої агресії Німеччини вже стала об'єктом численних повітряних нальотів, а наявні втрати серед цивільного населення дають підстави для сумнівів у прагненні ворога дотримуватись правил, єдиною гарантією дієвості яких є добровільне взаємне виконання [11].

Під час «дивної війни» на Заході ворогуючі сторони завдавали бомбардувальні удари з повітря виключно по військових об'єктах, що були розташовані окремо від районів проживання цивільного населення (військово-морські бази, кораблі у відкритому морі, аеродроми, берегові батареї тощо). Більше того, ані Німеччина (авіація якої чисельно поступалася союзницькій), ані Британія та особливо Франція не прагнули ескалації бойових дій: коли під час години запитань до уряду у британському парламенті депутат Палати громад Л. Емері запропонував знищити запалювальними бомбами лісовий масив Шварцвальд, позбавивши Німеччину деревини, міністр авіації К. Вуд заявив, що це неможливо, оскільки ліси перебувають у приватній власності; не слід, на його думку, бомбити і заводи з виробництва озброєнь, оскільки німці вчинять так само [12, с. 29].

Натомість у Польщі порушення згаданих вище міжнародно-правових норм мали місце з перших же хвилин війни всупереч заявам політичних лідерів. Уранці 1 вересня 1939 року німецькі літаки одночасно із потужними ударами по багатьох військових об'єктах на території Польщі (аеродроми, мости, залізничні станції, місця розташування військ, військово-морські бази та ін.) піддали бомбардуванню населені пункти.

Принаймні три хвили бомбардувальників, починаючи з 04.40 год. за місцевим часом, декілька годин скидали бомби на міста Велюнь (знищено майже 75 % будинків, загинуло до 700 людей, з яких вдалося встановити особи лише 127), Фрамполь (зруйновано 90 % будинків, загинуло та зазнало поранень 1,4 тис. людей), Дзялошин, Радомсько та Сулеюв (у кожному знищено близько 80 % забудови, загалом загинуло майже 1 тис. людей) [13].

Жоден з цих населених пунктів не був воєнним об'єктом (не мав ані військ, ані протиповітряної оборони, ані воєнних заводів). Вже після війни стало відомо, що ці міста були обрані для відпрацювання тактики бомбардування саме через свою незахищеність та через наявні у них візуальні орієнтири (лікарня Червоного хреста у Велюні, ринкова площа характерної форми у Фрамполі тощо).

Ані ці, ані інші випадки повітряних бомбардувань цивільного населення та об'єктів німецькими літаками у Польщі так і не стали підставою для звинувачення відповідальних за їх здійснення осіб у післявоєнний час. Більше того, вже під час бойових дій у Польщі світова спільнота в цілому пристала на офіційну німецьку точку зору про те, що бомбардування з повітря та артилерійські обстріли населених пунктів із мирними мешканцями обумовлені тим, що польські війська тримають там оборону; до того ж польська влада та командування закликає мешканців міст та селищ допомагати своїм військовим у збройній боротьбі проти ворога та чинити останньому усілякий опір [14]. Саме цим, зокрема, німці виправдовували масоване бомбардування Варшави 25 вересня 1939 року (знищено 10 % міської забудови та пошкоджено 40 %, загинуло та зазнало поранень від 20 до 25 тис. осіб; за два дні місто капітулювало), не вважаючи себе зв'язаними будь-якими міжнародно-правовими обмеженнями щодо ведення повітряної війни.

Література:

1. Goda P. J. The Protection of Civilians from Bombardment by Aircraft: The Ineffectiveness of the International Law of War. Santa Clara Law digital Commons. URL: <https://digitalcommons.law.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1514&context=facpubs> (дата звернення: 01.05.2020).
2. The Hague Rules of Air Warfare : drafted in December, 1922 – February, 1923. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/275?OpenDocument> (дата звернення: 01.05.2020).
3. Draft Convention for the Protection of Civilian Populations Against New Engines of War: dated from September 2nd, 1938, in Amsterdam. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=29DF95181E9CC0>

FDC12563CD002D6A9B&action=openDocument (дата звернення: 01.05.2020).

4. Convention on Laws and Customs of War on Land : adopted on July 29th, 1899. URL: http://avalon.law.yale.edu/19th_century/hague02.asp (дата звернення: 01.05.2020).

5. Convention on Laws and Customs of War on Land : adopted on October 18th, 1907. URL: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague04.asp (дата звернення: 01.05.2020).

6. Declaration to Prohibit the Launching of Projectiles and Explosives from Balloons and Other Methods of Similar Nature : adopted on July 29th, 1899. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/160?OpenDocument> (дата звернення: 01.05.2020).

7. Ross, Sherwood. How America Reversed Its Policy on Bombing Civilians. URL: <https://www.scoop.co.nz/stories/HL0609/S00270/how-usa-reversed-its-policy-on-bombing-civilians.htm> (дата звернення: 01.05.2020).

8. The British Ambassador – to the Secretary of State : Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers, 1939, General, Volume I, Document 569. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v01/d569> (дата звернення: 01.05.2020).

9. The Ambassador in France – to the Secretary of State : Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers, 1939, General, Volume I, Document 571. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v01/d571> (дата звернення: 01.05.2020).

10. The Charge d'affaires in Berlin – to the Secretary of State : Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers, 1939, General, Volume I, Document 568. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v01/d568> (дата звернення: 01.05.2020).

11. The Polish Ambassador – to the Secretary of State : Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers, 1939, General, Volume I, Document 570. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v01/d570> (дата звернення: 01.05.2020).

12. Atkin R. Pillar of fire: Dunkirk 1940. London : Thistle Publishing, 2013. 321 p.

13. Zakrzewski A. Bombing of Wieluń. Polish Guernica URL: <https://enrs.eu/article/bombing-of-wielun-polish-guernica> (дата звернення: 01.05.2020).

14. The Charge d'affaires in Berlin – to the Secretary of State : Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers, 1939, General, Volume I, Document 586. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v01/d586> (дата звернення: 01.05.2020).

ЗМІСТ

Теорія держави і права. Філософія права

Horielova Veronika MORALS AND HUMAN RIGHTS: THEORETICAL AND RIGHT ANALYSIS.....3

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право

Багнюк Диана Викторовна АКТУАЛЬНИЙ ВОПРОС ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОБЛЕМЫ ПРОВЕДЕНИЯ ЛЮСТРАЦИИ В УКРАИНЕ: СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА.....5

Голова Віталій Петрович ПОДАТКОВІ КОНСУЛЬТАЦІЇ: ЗМІСТ, МЕХАНІЗМ НАДАННЯ ТА ОСКАРЖЕННЯ.....7

Маркуш Карина Ігорівна МЕХАНІЗМ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПОДАТКОВУ ЗНИЖКУ ЗА НАВЧАННЯ.....10

Михайліченко Олександр Сергійович АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....13

Строга Єлизавета Олександрівна ПРАВО НА КОНСТИТУЦІЙНЕ ВИЗНАННЯ ТРЕТЬОЇ СТАТІ: ПРАКТИКА НІМЕЧЧИНИ.....17

Терещенко Тарас Сергійович ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА У ЗВ'ЯЗКУ З COVID-19.....19

Шевчук Михайло СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКУ З ВЛАСНИКІВ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....21

Щербина Андрій Олександрович ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ СУБ'ЄКТАМИ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ТА НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ ЇМ.....23

Щербина Софія Сергіївна КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ — ПРАВОВА ОСНОВА ДЕРЖАВИ.....25

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

<i>Бут Яна Володимирівна</i> OFFER AND ACCEPTANCE IN WEBSITE AND EMAIL CONTRACTING: ENGLISH CONTRACT LAW.....	29
<i>Дорошенко Анна Сергіївна</i> ПОНЯТТЯ «ЖИТЛО» ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	31
<i>Жигадло Марія Петрівна</i> ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ.....	34
<i>Житарюк Марія Сергіївна</i> РЕПРОДУКТИВНІ ПРАВА: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ.....	36
<i>Ковальчук Ярослав Вадимович</i> ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ З ПРЕЛЕГАТУ.....	41
<i>Кузьменко Кристина Олександрівна</i> ДОКТРИНА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВАМИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В ПЕРІОД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА НОВОГО ЧАСУ.....	43
<i>Майборода Валерій Олександрович</i> ТРЕТЕЙСЬКИЙ СУД ЯК ОРГАН РОЗГЛЯДУ СПОРІВ В ЦИВІЛЬНИХ ТА ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ.....	45
<i>Мартинова Маргарита Володимирівна</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ.....	48
<i>Марчук Катерина Олександрівна</i> ДОГОВІР ДАРУВАННЯ ТА ЕТАПИ ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ.....	50
<i>Пасічник Марина Володимирівна</i> ЗАХИСТ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ.....	53
<i>Снігир Лариса Петрівна</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ТРУДОВИХ НОРМ.....	57

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

Строга Єлизавета Олександрівна СТАНДАРТ ДОКАЗУВАННЯ ПОЗА РОЗУМНИМ СУМНІВОМ: ПРАКТИКА ВЕРХОВНОГО СУДУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....60

Господарське право. Господарське процесуальне право. Екологічне право. Земельне право. Аграрне право. Фінансове право. Банківське право

Боринська Олена Вадимівна АГРАРНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ. СПІВПРАЦЯ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ: ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....63

Цирфа Галина Олександрівна ПРОБЛЕМИ ВЕЛИКИХ КОНЦЕНТРАЦІЙ РИНКУ: ЕКОНОМІЧНІ І СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ.....64

Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право. Інформаційні технології

Ярема Оксана Григорівна ДЕЯКІ НЕДОЛІКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ.....68

Історія становлення української державності

Стасюк Олеся Олександрівна ПІДРУНТЯ ФОРМУВАННЯ ГРУП НИЗОВИХ АКТИВІСТІВ – ВИКОНАВЦІВ ГОЛОДОМОРУ-ГЕНОЦИДУ.....70

Історія країн світу та міжнародні відносини

Акімов Михайло Олександрович ПОВІТРЯНІ БОМБАРДУВАННЯ ВЕРЕСНЯ 1939 РОКУ: СТАВЛЕННЯ ВОРОГУЮЧИХ СТОРІН ТА СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ.....74

Актуальні дослідження правової та історичної науки

Випуск 22

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

14 травня 2020 р.

Підписано до друку 20.05.2020
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублюкаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 60 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. +380979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net